

Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Νομικής
Τομέας Δημοσίου Δικαίου

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΕΑΡΙΝΟΥ ΕΞΑΜΗΝΟΥ 2006

Θέμα Εργασίας: Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Παρασχάκη Μαρίνα
A.M. 1340200100452

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ	3
ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ	5
Α) ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ ΓΝΩΜΗΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΣ	5
Β) ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	7
ΤΥΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ	9
Η ΔΙΠΛΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ – ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΙ ΩΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΘΕΣΜΟΥ –	14
Η ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ.....	15
ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ.....	15
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ	16
ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ.....	19
ΒΑΣΙΚΟΣ ΜΕΤΟΧΟΣ	23
Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 367 Π.Κ.	25
Η ΥΠΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΣΤΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	27
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	31
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	33
ABSTRACT	33
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:	34
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	36

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικείμενο της εργασίας μου είναι η ελευθερία του τύπου, εκδηλώσεις της οποίας είναι η ελευθερία έκφρασης γνώμης, η ελευθερία του πληροφορείν και του πληροφορείσθαι όπως και η τυπική ελευθεροτυπία που εξασφαλίζει όχι απλά το περιεχόμενο ενός δημοσιεύματος αλλά και την εφημερίδα ή το περιοδικό ως οργάνωση. Στη γενικότερη ελευθερία του τύπου ανήκουν η ελευθερία έκδοσης, εκτύπωσης και κυκλοφορίας ενός δημοσιεύματος. Ο τύπος θέτει τις βάσεις για την εδραίωση της δημοκρατίας και για αυτό το Σύνταγμα τον κατοχυρώνει όχι μόνο ως ατομικό δικαίωμα αλλά και ως θεσμική εγγύηση. Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στους συνταγματικούς περιορισμούς του τύπου. Όπως τα προνόμια έτσι και οι ειδικοί περιορισμοί του τύπου οφείλουν να επιβάλλονται και να εφαρμόζονται βάσει τυπικών μόνο κριτηρίων. Επιπλέον θα γίνει λόγος στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και στο δικαίωμα του πληροφορείν και του πληροφορείσθαι μέσω του διαδικτύου και στο κατά πόσον είναι εφικτή η υπαγωγή του Διαδικτύου στις Συνταγματικές διατάξεις.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ο συντακτικός νομοθέτης έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην ελευθερία του τύπου, ως επιμέρους μορφή εκδήλωσης της εν γένει ελευθερίας της έκφρασης και στοχασμού τόσο στην ίδια την παρ. 1 και την παρ. 2 όσο και στις –μάλλον παραφορτωμένες με υπερβολικές για το συνταγματικό κείμενο λεπτομέρειες – διατάξεις των παρ. 3 έως 9 του άρθρου 14Σ (ταυτόσημο με το άρθρο 10ΕΣΔΑ). Όπως δέχεται η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, το κράτος υποχρεούται όχι μόνο να απέχει από κάθε ενέργεια που μπορεί να αναιρέσει ή παρακωλύσει ουσιωδώς την άσκηση του δικαιώματος, αλλά και να λαμβάνει, τα κατά περίπτωση πρόσφορα (θετικά) μέτρα για την διευκόλυνση της άσκησής του¹. Θεσπίζεται λοιπόν συνταγματικά το δικαίωμα έκαστου να εκφράζει ή να μην εκφράζει γνώμη και άποψη, και όταν αυτό γίνεται να συντελείτε ελεύθερα, χωρίς διατυπώσεις.

Ο όρος «τύπος» ερμηνεύεται πάγια² με ευρύτατη έννοια, περιλαμβάνοντας όχι μόνο την τυπογραφία, αλλά τη λιθογραφία, τη φωτογραφία και γενικά κάθε μηχανικό ή χημικό μέσο με το οποίο επιτυγχάνεται η παραγωγή μεγάλου αριθμού όμοιων αντιτύπων, γραπτών κειμένων, εικόνων κλπ. σε χαρτί, ύφασμα, μέταλλο, πλαστικό ή άλλη ύλη³. Έτσι άλλωστε τον αντιλαμβάνεται και ο κοινός νομοθέτης (άρθρο 1 α.ν. 1092/1938). Η εις τους τοίχους αναγραφή λέξεων, φράσεων παραστάσεων ή συμβόλων δεν αποτελεί τύπο κατά την έννοια του άρθρου 14 παρ.2.

Η ελευθερία του τύπου καταλαμβάνει όλα τα στάδια, από την προετοιμασία του εντύπου έως την ανάγνωσή του από το κοινό. Η έκδοση εφημερίδων ή άλλων εντύπων μπορεί να γίνει από τον καθένα, χωρίς περιορισμούς ως προς την εθνικότητά του, ως το αν πρόκειται για φυσικό ή νομικό πρόσωπο, για ανήλικο (μαθητικές «εφημερίδες») κλπ. Τούτο προκύπτει όχι μόνο από την απόλυτη διατύπωση του εδ. α της παρ. 2 του άρθρου 14, σε συνδυασμό με την αναφορά στον καθένα της παρ.1 του ίδιου άρθρου, αλλά και από την παράλειψη στο ισχύον Σύνταγμα της ρήτρας του άρθρου 14 παρ.5 Συντ.1952 («η έκδοσις εφημερίδων επιτρέπεται μόνον εις πολίτας Έλληνας μη εστερημένους των πολιτικών αυτών δικαιωμάτων»).

Η ελευθερία του τύπου περιλαμβάνει ιδίως:

¹ ΣτΕ 2109/1988, Ολ.ΔιΔικ/1989,336

² Βλ. Ν.Ν. ΣΑΡΙΠΟΓΛΟΥ, Σύστημα του Συνταγματικού Δικαίου της Ελλάδος Γ', 1923, 110 επ

³ Πρβλ. ΑΠ. 669/1985. ΝοΒ 1986,447

A) Την ελευθερία της σε οποιονδήποτε χρόνο, τρόπο, σχήμα με οποιονδήποτε νόμιμο τίτλο, σε οποιονδήποτε τόπο και αριθμό εκδόσεως, συντάξεως εκτυπώσεως, κυκλοφορίας (αποστολής, διανομής, πωλήσεως) και εν γένει διαδόσεως εντύπων στο εσωτερικό και εξωτερικό.

B) Την ελευθερία ιδρύσεως και λειτουργίας επιχειρήσεως τύπου με οποιαδήποτε μορφή ιδιωτικού δικαίου. Την ελευθερία επιλογής και προμήθειας από οπουδήποτε των αναγκαίων μηχανημάτων, του τυπογραφικού χαρτιού και λοιπού υλικού.

Γ) Την ελευθερία της με νόμιμο τρόπο συλλογής πληροφοριών και φωτογραφικών, ηχητικών ή άλλων στοιχείων από το εσωτερικό ή το εξωτερικό, καθώς και την ελευθερία επιλογής πηγής πληροφοριών.

Δ) Την ελευθερία της σε κάθε χρόνο και με κάθε τρόπο δημοσιεύσεως ειδήσεων, σχολίων, γενικής ή ειδικής ύλης, αγγελιών και διαφημίσεων.

E) Την ελευθερία επιλογής και ασκήσεως του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και άλλων συναφών προς το τύπο επαγγελμάτων.

ΣΤ) Την ελευθερία ιδρύσεως και λειτουργίας προαιρετικών, ισότιμων και απαλλαγμένων από κάθε κρατική ανάμιξη δημοσιογραφικών ή άλλων συναφών προς τον τύπο οργανώσεων.

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ

Η διατύπωση του άρθρου 14 «ο τύπος είναι ελεύθερος», δεν δίνει τον ορισμό της ελευθεροτυπίας. Η γερμανική θεωρία ομοφώνως δέχεται ότι η ελευθεροτυπία νοείται ως τυπική και ως υλική ελευθεροτυπία. Την διάκριση αυτή μπορούμε να δεχτούμε και για το Ελληνικό Σύνταγμα.

Η υλική ελευθεροτυπία νοείται η δυνατότητα ελεύθερης επιρροής και επιδράσεως με τη μορφή εκφράσεως γνώμης και ειδησεογραφίας. Η υλική ελευθεροτυπία εξασφαλίζει τον ενεργητικό και λειτουργικό ρόλο του τύπου (συμμετοχή στη διαμόρφωση της δημόσιας ζωής⁴. Η υλική ελευθεροτυπία εξασφαλίζει το περιεχόμενο των δημοσιευμάτων⁵, εφόσον αυτά δεν εμπίπτουν στους περιορισμούς του άρθρου 14.

Επομένως η υλική ελευθεροτυπία περιλαμβάνει:

- A) Ελευθερία εκφράσεως γνώμης και
- B) Ελευθερία πληροφοριών

A) ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ ΓΝΩΜΗΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΣ

Το άρθρο 14 αναφέρεται και ευθέως στην ελευθερία εκφράσεως της γνώμης διαμέσου του τύπου.

Είναι προφανές ότι από άποψης αποτελεσματικότητας και επιρροής, η έκφραση γνώμης μέσω του τύπου έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία από άλλο τρόπο διατύπωσής της. Παρέχεται μέγιστη δημοσιότητα, διασπώντας τα περιορισμένα πλαίσια της απλής ανακοίνωσης, αφαιρώντας τον ατομικό χαρακτήρα και καθιστώντας την «Politicum» υπό την ευρεία έννοια του όρου. Ακριβώς αυτή την δυνατότητα προστατεύει το Σύνταγμα με την περιεκτικότερη διατύπωση «ο τύπος είναι ελεύθερος».

Η ελευθεροτυπία περιλαμβάνει επίσης και το δικαίωμα της ανωνυμίας.

⁴ Βλ. Theodor Maunz

⁵ M.Loffler

Η ανωνυμία παρέχει την ευχέρεια του απρόσωπου και ελεύθερου χειρισμού των θεμάτων και συγκεντρώνει το ενδιαφέρον του κοινού στην αξία της προβαλλόμενης υπόθεσης και όχι στην προσωπικότητα του γράφοντος. Εξασφαλίζει σε κάθε εφημερίδα την δυνατότητα τηρήσεως γραμμής ως έκφραση μιας γενικότερης γνώμης της εφημερίδας πέραν των κατ' ιδίαν απόψεων των συντακτών. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η αποφυγή πιέσεων και επιρροών στους συντάκτες και η εφημερίδα δεν εξαρτάται από το προσωπικό κύρος των συνεργατών της⁶.

Ελεύθερη είναι και η στελέχωση των εφημερίδων, περιοδικών και λαϊκών εντύπων με συντακτικό πρόσωπο, το οποίο δεν είναι απαραίτητο να αποτελείται από επαγγελματίες δημοσιογράφους. Η αναφορά του άρθρου 8 του Συντάγματος στον καθορισμό με νόμο των προϋποθέσεων και προσόντων για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος δεν έχει την έννοια ότι όσοι δεν συγκεντρώνουν τις παραπάνω προϋποθέσεις και προσόντα δεν θα μπορούν να δημοσιεύσουν άρθρα, σχόλια κλπ. στον τύπο. Τέτοια ερμηνεία θα ήταν ευθέως αντίθετη προς τις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 14, αφού θα περιόριζε σε μικρό αριθμό προσώπων την ελευθερία έκφρασης μέσω του τύπου⁷. Εξάλλου η νομολογία δέχεται ότι είναι δυνατή για τον κοινό νομοθέτη η θέσπιση του νόμου της παρ.8 ή η πρόβλεψη ελεύθερης άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, πράγμα που συμβαίνει στην πράξη μετά την κατάργηση με το άρθρο 1 παρ.1 ν.780/1978 του διδακτορικού ν.δ.1004/1971 «περί δημοσιογραφικού επαγγέλματος»⁸.

Η ελευθερία του δημοσιογράφου έναντι του εκδότη (εσωτερική ελευθερία του τύπου) συνίσταται στο ότι δεν μπορεί να υποχρεωθεί να γράψει οτιδήποτε αντίθετο προς τις προσωπικές του απόψεις, προκειμένου να ακολουθήσει την «γραμμή» της εφημερίδας ούτε βέβαια δεσμεύεται στην έκφραση των απόψεών του εκτός της εφημερίδας⁹. Δεν εκτείνεται όμως σε ελευθερία να δημοσιεύσει τις γνώμες του στο έντυπο όπου εργάζεται, εφόσον βρίσκεται σε αντίθεση προς την παραπάνω «γραμμή» όπως αυτή καθορίζεται από τον εργοδότη στο πλαίσιο του διευθυντικού του δικαιώματος¹⁰. Ιδιοκτήτης εντύπου ευθύνεται απέναντι σε πράξη προσώπου που τελεί σε σχέση πρόστησης. Η ευθύνη του ιδιοκτήτη είναι εγγυητική και η αδικοπραξία

⁶ Βλ. σχετικά K.Buecher: Gesalmmelte aufsätze zur Zeitungs-kunde σελ.123, 126,129,130,135,160

⁷ Προβλ. X. ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, Η αυτορρύθμιση των μέσων πληροφόρησης ΤοΣ 1999,467

⁸ ΑΠ.66/1982 ΤοΣ 1982,569

⁹ Προβλ. ΑΠ 298/1983 ΕλλΔνη 1983,962

¹⁰ Βλ.Π.ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, Ατομικά Δικαιώματα Α' 1991,507

(υπαίτια πράξη) που διαπράττει άλλος, δηλαδή ο συντάκτης του δημοσιεύματος, και δεν είναι αντικειμενική κατ' ουσία¹¹.

Πρέπει να προσθέσουμε ότι οι στρατιωτικοί τελούν σε ειδική κυριαρχική σχέση και υπόκεινται σε περιορισμούς. Ωστόσο μπορούν να εμφανίζονται χωρίς να προσβάλλεται ο πυρήνας του δικαιώματος. Επίσης οι δικαστικοί εκφράζονται ελεύθερα, εκτός αν η έκφρασή τους αποσκοπεί στην τρώση του κύρους της δικαιοσύνης.

Οι γενικές απαγορεύσεις της έκφρασης είναι αντισυνταγματικές έστω και αν δεν αφορούν πολιτικές ιδέες ή γνώμες. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η κατά το άρθρο 36 ν.75/1975 απαγόρευση κάθε κρίσης με οποιονδήποτε τρόπο από αθλητές, προπονητές και μέλη διοικητικών συμβουλίων ή αθλητικών σωματείων, για τα πρόσωπα των διαιτητών ή τη διαιτησία τους, ή κατά των αποφάσεων του Ανώτατου Συμβουλίου Επίλυσης Αθλητικών Διαφορών¹². Αυτή η ολοκληρωτική απαγόρευση, χωρίς διάκριση ως προς το περιεχόμενο και τον χρόνο της κρίσης που εκφράζεται, δεν εισάγει απλά περιορισμούς και προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος για έκφραση των στοχασμών, αλλά το αφαιρεί ολοσχερώς από τα παραπάνω πρόσωπα, παραβιάζοντας έτσι το άρθρο 14 παρ.1 του Συντάγματος¹³.

B) ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Μολονότι το Σύνταγμα δεν αναφέρεται ειδικώς στην ελευθερία πληροφοριοδότησης, ωστόσο η γενική διατύπωση «ο τύπος είναι ελεύθερος», καλύπτει και όλο τον ειδησεογραφικό τομέα, ελλείψει του οποίου ο τύπος θα παρέμενε ουσιαστικά άνευ αντικειμένου ελευθερία δημοσίευσης χωρίς αντίστοιχη ελευθερία προσβάσεως στις πηγές πληροφόρησης δεν νοείται¹⁴.

Η γερμανική επιστήμη στηριζόμενη στο άρθρο 5 G.G. κάνει διάκριση μεταξύ της πληροφοριοδότησης και του προσπορισμού πληροφοριών.

Η συνταγματική κατοχύρωση της ελευθερίας του τύπου καλύπτει όλα τα στάδια τα οποία διανύει η είδηση μέχρι να δει το φως της δημοσιότητας¹⁵. Πηγή

¹¹ Ν.1178/1981 Βλ. Φίλιο Ειδικό Ενοχικό 5^η έκδοση Αναθεωρημένη, 2^{ος} τόμος, Σάκκουλα 2005

¹² Βλ.Γ.ΚΑΣΙΜΑΤΗ, Συνταγματικότητα του άρθρου 36 του Ν.75/1975, ΤοΣ 1976,45 επ.

¹³ ΑΠ.926/1980, Ολ.,ΝοΒ/1980, 270

¹⁴ Για το δικαίωμα πληροφόρησης των ΜΜΕ βλ. στο έκτο μέρος για τη δημοσιογραφική έρευνα.

¹⁵ ΣτΕ 2209/77, ΤοΣ 3(1977), σελ.636 ΣτΕ 4129/1980, ΝοΒ 29(1981),σελ.1323.Παραρας Corpus άρθρο 14, αρ.7.Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα σελ.61 επ.

πληροφοριών των δημοσιογράφων μπορεί να είναι το ίδιο το κράτος. Σύμφωνα με το άρθρο 16 του νόμου 1599/86, το κράτος οφείλει να παράσχει στους πολίτες πληροφορίες για κάθε θέμα, εφόσον δεν εμπίπτει σε εκείνα που ρητώς εξαιρούνται από το νόμο.

Η ελευθερία πληροφοριών δημιούργησε δικαίωμα του τύπου και αντίστοιχη υποχρέωση των αρχών και πάσης φύσης υπηρεσιών προς παροχή πληροφοριών, εξαιρουμένων βέβαια των πληροφοριών εμπιστευτικού χαρακτήρα. Τον χαρακτήρα της εμπιστευτικότητας καθορίζει αφενός η υφή ορισμένων γενικής φύσεως κρατικών συμφερόντων όπως είναι π.χ. τα συμφέροντα άμυνας, ασφάλειας ή εξωτερικής πολιτικής του κράτους, αφ' ετέρου δε η υποχρέωση εχεμύθειας υπαλλήλων. Σημειώνεται ότι το δικαίωμα πρόσβασης περιορίζεται επίσης όταν η αιτηθείσα πληροφορία αφορά τρίτο πρόσωπο και δεν μπορεί να χορηγηθεί παρά μόνο κατόπιν δικής του συναίνεσης.

Δικαίωμα προσπορισμού από ιδιωτικές πηγές (π.χ. ιδιωτικής αλληλογραφίας) δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υποστηριχθεί, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι είναι δυνατόν να τεθούν νομοθετικώς οποιεσδήποτε γενικής φύσης, περιορισμοί στην ελευθερία αναζήτησης και προσέγγισης ιδιωτικών και ειδικών πηγών.

Γενικότερα πάντως θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η ελευθερία του τύπου εμπεριέχει και την ελευθερία του πληροφορείσθαι δια του τύπου, δεν περιορίζεται στην ελευθερία του εκδότη ή του δημοσιογράφου, αλλά εκτείνεται και στην ελευθερία του αναγνώστη. Το δικαίωμα κάθε ατόμου προς αναζήτηση, άντληση, και μετάδοση ειδήσεων, γνώμων και απόψεων με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης κατοχυρώνεται και διεθνώς αφ' ενός από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Σύμβαση Ρώμης 1950, άρθρο 10) και κυρώθηκε από το νόμο 2329/1953, καθιστάμενη εσωτερικό δίκαιο και αφ' ετέρου από το άρθρο 19 της Οικονομικής Διακήρυξης.

Αυτή ακριβώς η όψη της καθιστά την ελευθερία του τύπου ελευθερία θεμελιώδους σημασίας τόσο πολυτιμότερη όσο η ύπαρξη της αποτελεί μια από τις ουσιώδεις εγγυήσεις σεβασμού των άλλων δικαιωμάτων και ελευθεριών και της ίδιας της λαϊκής κυριαρχίας, όπως εύστοχα επισημαίνει η νομολογία του Γαλλικού

Συνταγματικού Συμβουλίου¹⁶. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές όμως, την ελευθερία του τύπου μπορεί να μην την υπηρετεί αποκλειστικά η αποχή του νομοθέτη από οποιαδήποτε επέμβαση, αλλά αντίθετα να είναι αναγκαία μερικές φορές η νομοθετική πρόβλεψη εγγυήσεων της πολυφωνίας και της διαφάνειας, όπως δέχεται η παραπάνω νομολογία. Αντίθετα δεν είναι ανεκτή η εξουσιαστική παρέμβαση σε σχέση με τον καθορισμό του περιεχομένου του εντύπου.

Το σημαντικό στη διεθνή κατοχύρωση της ελευθερίας των πληροφοριών είναι ότι αναγνωρίζεται δικαίωμα αναζήτησης πηγών πληροφοριών όπως και η αναμετάδοση κάθε φύσης ειδήσεων, όχι μόνο για τους υπηκόους κάθε κράτους αλλά για όλους, ανεξαρτήτως ιθαγένειας.

ΤΥΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Η τυπική ελευθεροτυπία συνίσταται στη δημιουργία ενός ευρύτερου καθεστώτος προστασίας του τύπου στο σύνολό του. Η τυπική ελευθεροτυπία αναφέρεται σε ένα προστατευτικό πλέγμα διασφάλισης του περιβάλλοντος, την υλική ελευθεροτυπία. Εξασφαλίζει όχι μόνο το περιεχόμενο δημοσιεύματος, αλλά την εφημερίδα ή το περιοδικό ως οργάνωση της εφημερίδας στο σύνολό της μέχρι και τη μικρότερη ανακοίνωση και διαφήμιση. Η τυπική ελευθεροτυπία προστατεύει την εφημερίδα έναντι κάθε εξωτερικής παρέμβασης.

α) Απαγόρευση λογοκρισίας

Την ελευθερία του περιεχομένου του εντύπου αφορά κυρίως η απαγόρευση της λογοκρισίας και κάθε άλλου προληπτικού μέτρου¹⁷. Λογοκρισία είναι ο προληπτικός έλεγχος που γίνεται πριν την κυκλοφορία του εντύπου. Προληπτικός είναι ο έλεγχος που γίνεται πριν την κυκλοφορία του εντύπου. Σκοπός της λογοκρισίας και γενικά του προληπτικού ελέγχου είναι συνήθως η προστασία της κυβέρνησης από την κριτική της πολιτικής της ή και η καθοδήγηση της κοινής γνώμης. Θεωρείται γενικά αντισυνταγματική η απόκτηση προηγούμενης άδειας για την άσκηση των δικαιωμάτων του άρθρου 14 Συν.

¹⁶ Απόφαση της 10 και 11.10.1984, 181 DC, σε: L.FAVOREU/L.PHILIP, Les grandes decisions du Conseil Constitutionnel, 1995,574 επ.

¹⁷ Άρθρο 14 παρ. 2 εδ. 2 Συντ.

Στην Ελλάδα τη λογοκρισία απαγόρευε ήδη το σύνταγμα της Τροιζήνας του 1827 (άρθρο 26). Έκτοτε όλα τα Συντάγματα απαγορεύουν ρητώς τη λογοκρισία (από το 1864) και τα προληπτικά γενικά μέτρα¹⁸. Τέτοια μέτρα που μπορούν να επηρεάσουν το περιεχόμενο του εντύπου, είναι π.χ. η σχετιζόμενη με την επιλογή της ύλης επιβολή ειδικών φορολογικών επιβαρύνσεων ή χορήγηση ειδικών παροχών (όπως επιχορηγήσεων ή ατελούς δημοσιογραφικού χαρτιού¹⁹) ή η κατάσχεση του εντύπου πριν την κυκλοφορία του²⁰. Η κατάσχεση επιτρέπεται μόνο μετά την κυκλοφορία και σε ορισμένες περιπτώσεις.

β) Ελευθερία εκδόσεως και απαγόρευση κρατικών επεμβάσεων στην σύσταση και την λειτουργία των επιχειρήσεων τύπου.

Στην ελευθερία εκδόσεως συμπεριλαμβάνεται πρώτον η ελευθερία κάθε ατόμου και κάθε ομάδας ατόμων να εκδίδουν οποτεδήποτε, οποιοδήποτε έντυπο, επομένως η απαγόρευση θεσπίσεως προσόντων ή προϋποθέσεων, προσωπικών ή πραγματικών, ηθικών ή υλικών προς έκδοση εντύπων. Η απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας από τον εκδότη εφημερίδας, που περιεχόταν σε όλα τα συντάγματα μέχρι και το 1952 και η προϋπόθεση μη στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων, που προστέθηκε το 1952²¹, δεν επαναλήφθηκαν στο ισχύον Σύνταγμα.

Επίσης επιτρέπεται ρητώς από το Σύνταγμα η νομοθετική πρόβλεψη γνωστοποίησης των μέσων χρηματοδότησεως εφημερίδων και περιοδικών. Η αναθεώρηση του 2001 αντικατέστησε τη λιτή αυτή διάταξη με άλλη του ίδιου αντικειμένου, αλλά χαρακτηριστικά λεπτομερειακή και σχοινοτενή.

Ο νόμος που κατά το άρθρ. 14§8 «ορίζει τις προϋποθέσεις και τα προσόντα του δημοσιογραφικού επαγγέλματος δεν μπορεί να προβλέψει προϋποθέσεις και προσόντα του εκδότη εφημερίδας ή άλλου εντύπου».

Η μόνη συνταγματικά θεμιτή προϋπόθεση για την έκδοση εντύπου, απορρέει από την ανάγκη να υπάρχουν πάντοτε αστικώς και ποινικώς υπεύθυνοι για κάθε εφημερίδα ή περιοδικό, φυσικά δηλαδή πρόσωπα που ανεξάρτητα από την υπηκοότητά τους διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα και δεν έχουν λόγους άρσεως του αξιοποίνου ή παρακωλύσεως της ποινικής διώξεως όπως π.χ. οι βουλευτές λόγω της

¹⁸ Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, Ζητήματα συνταγματικότητας του άρθρου 6 παρ.

¹⁹ Βλ. τις διατάξεις του άρθρου 28 του α.ν. 1092/1938, όπως τροποποιήθηκαν με το α.ν. 1683/1939, που ορίζουν τι επιτρέπεται και τι απαγορεύεται να εκτυπωθεί σε ατελή τυπογραφικό χάρτη.

²⁰ Βλ. αναλυτικά Αρ. Μάνεση, Η συνταγμ. προστασία κλπ. σ. 18 επ.

²¹ Άρθρο 14 παρ. 5 Συντ. 1952.

ασυλίας τους²². Η εισαγωγή όμως άμεση ή έμμεση άλλων ειδικών προσόντων ή προϋποθέσεων θα προσέκρουε στο Σύνταγμα. Η ελευθερία εκδόσεως συνεπάγεται την ελευθερία ιδρύσεως και διευθύνσεως επιχειρήσεως τύπου. Βέβαια είναι γνωστό ότι η ίδρυση και συντήρηση μιας σύγχρονης καθημερινής εφημερίδας προϋποθέτει μεγάλα κεφάλαια ώστε η ελευθερία τύπου υπό την έννοια ιδρύσεως εφημερίδας μπορεί να ασκηθεί για πρακτικούς λόγους από πολύ λίγους. Ωστόσο η δυνατότητα παραμένει για όλα τα άτομα και όλες τις ομάδες.

Ο ελεύθερος τύπος και ιδίως η πολιτική εφημερίδα ως συστατικό στοιχείο της δημοκρατίας μπορεί να διατηρηθεί ελεύθερος μόνο αν παραμείνει σε ιδιωτική ιδιοκτησία, αν δηλαδή οι φορείς του τύπου είναι συγχρόνως φορείς του επιχειρηματικού κινδύνου, αν και δεν είναι απαραίτητο να είναι κερδοσκοπικά προσανατολισμένοι. Η ελευθερία του τύπου είναι λοιπόν η ελευθερία του ιδιωτικού τύπου²³.

Η ελευθερία ιδρύσεως επιχειρήσεως τύπου περιλαμβάνει και το δικαίωμα επεκτάσεως και συγχωνεύσεως των επιχειρήσεων, που μπορεί και να επιβάλλεται για λόγους εξελίξεως της τεχνολογίας. Τα όρια του δικαιώματος αυτού φτάνουν εκεί, όπου αρχίζει πραγματικός και άμεσος κίνδυνος μονοπώλησης ή συγκέντρωσης του τύπου ή τέτοιας κυριαρχήσεως της αγοράς, ώστε να εξαφανίζεται ή να καθίσταται εικονικός ο ανταγωνισμός και η αναγκαία πολυφωνία του τύπου²⁴.

Ελευθερία καθορισμού είδους, τόπου και χρόνου εκδόσεως του τύπου. Κάθε καθιέρωση ειδικών περιορισμών και αδειών είναι αντισυνταγματική και μάλιστα είτε αυτές αφορούν τον καθορισμό είτε μεταγενέστερη τροποποίηση των όρων αυτών²⁵. Αντισυνταγματικός είναι επίσης κάθε περιορισμός παραρτημάτων και ιδιαίτερων εκδόσεων²⁶.

²² Άρθρο 62 Σ.

²³ Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν επιτρέπεται στους φορείς δημόσιας εξουσίας να εκδίδουν έντυπα. Αλλά τα έντυπα αυτά δεν είναι ο «τύπος» του οποίου την ελευθερία διακηρύσσει το άρθρο 14 παρ. 2.

²⁴ Η γερμανική επιστήμη ασχολήθηκε ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1970 με το ζήτημα της συγκέντρωσης του τύπου βλ. ιδίως W. Kunent, *Pressekonzentration und Verfassungsrecht*, 1971, ο έλεγχος συγχωνεύσεως στις επιχειρήσεις τύπου (μετάφραση Δ. Τζουγανάτου) ΝοΒ 1984.

²⁵ Επομένως η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 3 α.ν. 1092/1938 (που εισήγαγε το άρθρο 1 παρ. 2 α.ν. 1683/1939), κατά την οποία «προς πάσαν μεταβολήν της χρονικής περιόδου, καθ' ύλην εκδίδονται αι εφημερίδες και τα περιοδικά, ως και πάσαν μεταφοράν της έδρας αυτών απαιτείται ειδική άδεια του Υφυπουργού Τύπου και Τουρισμού» (τόρα Προεδρίας της Κυβερνήσεως), αντίκειται στο Σύνταγμα.

²⁶ Αντισυνταγματική είναι επομένως η διάταξη του άρθρου 3 παρ. 3 του α.ν. 582/1945 «περί τρόπου χορηγήσεως χάρτου εις τον τύπον», η οποία απαγορεύει την έκδοση παραρτημάτων και έκτακτων εκδόσεων «εκτός εκτάκτων περιστάσεων και κατόπιν προηγουμένης εγκρίσεως του Υφυπουργού Τύπου και Πληροφοριών».

Η ελευθερία επιλογής τίτλου του εντύπου νοείται βέβαια μέσα στα όρια της νομοθεσίας περί σημάτων²⁷. Από το ισχύον Σύνταγμα δεν προκύπτουν περιορισμοί ούτε στην περίπτωση επιβολής παύσεως του εντύπου²⁸. Ο τίτλος μπορεί να οδηγήσει κατά το 14 παρ. 3, στην κατάσχεση του εντύπου, αλλά αυτή μπορεί να γίνει μόνο μετά την δημοσίευση και δεν αφορά επομένως το δικαίωμα εκδόσεως καθ' αυτό.

Η ελευθερία διορισμού (συντακτικού κυρίως) προσωπικού σημαίνει ότι αντίκειται στο Σύνταγμα οποιαδήποτε υποχρέωση ή απαγόρευση προσλήψεως ορισμένου προσώπου ως συντάκτη ή αρχισυντάκτη του εντύπου ή εξάρτησης, προσλήψεως του από Κρατική ή συνδικαλιστική συναίνεση ή μη άσκηση δικαιώματος «βέτο». Εφόσον δεν εκδίδεται ο προβλεπόμενος στο άρθρο 14 παρ. 8 νόμος περί καθορισμού των προϋποθέσεων και προσόντων ασκήσεως του δημοσιογραφικού επαγγέλματος²⁹, οποιοσδήποτε διοικητικός ή και περιλαμβανόμενος σε νόμο άλλου κύριου περιεχομένου περιορισμός της ελευθερίας πρόσληψης συντακτών αντίκειται στο Σύνταγμα.

γ) Απαγόρευση κατασχέσεως.

Το άρθρο 14 απαγορεύει τη κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων διατριβών είτε πριν την δημοσίευση είτε μετά από αυτή.

Το Σύνταγμα επιτρέπει μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις και κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις την κατάσχεση εφημερίδων και εντύπων.

Μορφή κατοχύρωσης της τυπικής ελευθεροτυπίας αποτελεί και η απαγόρευση έκδοσης εξαιτίας εγκλήματος τύπου κατ' άρθρο 438 Κ.Π.Δ.

δ) Απαγόρευση κρατικών ή διοικητικών επεμβάσεων στη κυκλοφορία του τύπου.

Αντίκειται προς το γράμμα και το πνεύμα του άρθρ. 14 του Συντάγματος επεμβάσεις δι' ων δημιουργούνται προσκόμματα στη διανομή, την κυκλοφορία, την

²⁷ Ήδη το άρθρο 1 παρ. 2 του α.ν. 1998/1939 χαρακτήριζε τον τίτλο εφημερίδας ή περιοδικού ως σήμα βλ. σήμερα άρθρο 1 παρ. 2 του ν. 2239/1994 «περί σημάτων».

²⁸ Αντιθέτως κατά το άρθρο 14, παρ. 3 συντ. 1952: «Απαγορεύεται η παρ' οιονδήποτε χρήσις του τίτλου παυθείσης εφημερίδος επί μίαν δεκαετίαν από της οριστικής παύσεώς της».

²⁹ Πρβλ. ν. 780/1978 «περί καταργήσεως του ν.δ. 1004/1971 περί δημοσιογραφικού επαγγέλματος» (Α' 91).

τοιχοκόλληση όχι όμως και για άλλους τρόπους (π.χ. ανάγνωση σε συγκέντρωση πολλών ατόμων³⁰) γνωστοποίηση.

Κάθε γενική απαγόρευση αποστολής ορισμένων εντύπων ταχυδρομικά είναι αντισυνταγματική³¹. Επιπλέον και ο περιορισμός (άρθρ. 27 του νόμου 4581/1930) που αφορά την απαγόρευση της κυκλοφορίας εντύπων που μπορούν κατά την κρίση της δημόσιας αρχής να θέσουν σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη, ο οποίος έγινε δεκτός από το ΣτΕ (απόφαση 2/1937) με την αιτιολογία, ότι το μονοπώλιο των ταχυδρομείων αφορά μόνο τις επιστολές και όχι τα έντυπα, τα οποία μπορούν να διανέμονται με άλλο τρόπο, είναι αντισυνταγματικός.

Η ελευθερία λοιπόν του τύπου περιλαμβάνει την ελευθερία κυκλοφορίας, διανομής και πώλησης εντύπων. Έχει κριθεί ότι είναι αντισυνταγματική η εξάρτηση της κυκλοφορίας προκηρύξεων και άλλων εντύπων από άδεια της αστυνομικής αρχής³². Με το ίδιο σκεπτικό θα έπρεπε να θεωρηθεί αντισυνταγματική και η απαίτηση προηγούμενης διοικητικής άδειας για εξαγωγή προς κυκλοφορία στο εξωτερικό εφημερίδων και περιοδικών (άρθρο 16 νδ 4231/1962)³³.

Ως προς την πώληση η νομολογία του ΣτΕ ύστερα από αμφιταλαντεύσεις³⁴ κατέληξε στο ότι ο καθορισμός της τιμής των εφημερίδων αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του δικαιώματος για έκδοση εφημερίδας και δεν επιδέχεται νομοθετική παρέμβαση η οποία θα αναιρούσε στην πραγματικότητα το δικαίωμα. Έτσι οι μεν εκδότες έχουν ατομικό δικαίωμα να καθορίζουν ελεύθερα την τιμή πώλησης των εφημερίδων τους, οι δε πολίτες έχουν επίσης ατομικό δικαίωμα να επιλέγουν για την πληροφόρησή τους την εφημερίδα της προτίμησής τους, κατά συνεκτίμηση και του παράγοντα της τιμής της³⁵. Οι παραδοχές αυτές δεν φαίνονται να λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τη θεσμική διάσταση της ελευθερίας του τύπου και την ενδεχόμενη ανάγκη παρέμβασης της κρατικής εξουσίας για την αποτροπή μονοπωλιακών καταστάσεων, μέσω της παρεμπόδισης πολιτικών τεχνητής συμπίεσης των τιμών για την εξόντωση των οικονομικά ασθενέστερων³⁶. Αργότερα η «ατομοκεντρική» αυτή νομολογία επεκτάθηκε, αφού κρίθηκε ότι το άρθρο 14 παρ. 1

³⁰ Α. Μπουροπούλου: Ερμηνεία των περί τύπου νόμων 5060 και 1092 σελ. 73.

³¹ Ν. Σαριπόλου, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου σελ. 109 (4^η έκδοση).

³² ΑΠ 355/1965, ΠοινΧρον 1966, 25.

³³ Contra ΕφΑΘ 4866/1975, ΤοΣ 1976, 506.

³⁴ ΣτΕ 2787/1980 ΤοΣ 1981, 675 και ΣτΕ 4129/1980, ΤοΣ 1981, 681.

³⁵ ΣτΕ 903/1981, Ολ., ΤοΣ 1981, 701.

³⁶ Βλ. Κ. Χρυσογόνου, Η συνταγματική προβληματική του καθορισμού της τιμής των εφημερίδων, Αρμ. 1988, 853-4.

και 2 Συντ. απαγορεύει, εκτός του καθορισμού της τιμής πώλησης των εφημερίδων, και τη λήψη κάθε άλλου μέτρου που επηρεάζει την τιμή αυτή σε τέτοιο βαθμό ώστε να παρεμποδίζεται ουσιωδώς η ελεύθερη διάθεση και διάδοσή τους.

Η ΔΙΠΛΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ – ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΙ ΩΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΘΕΣΜΟΥ –

Η ελευθεροτυπία έχει περιεχόμενο ευρύτερο από το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης. Η ελευθεροτυπία καλύπτει όχι μόνο γνώμες αλλά και ειδήσεις και ανακοινώσεις. Δεν είναι δυνατόν συνεπώς να θεωρηθεί ως υποκατηγορία του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης. Η αντίθετη θέση θα είχε ως επακόλουθο την διακινδύνευση της οικονομικής, εσωτερικής ελευθερίας του τύπου³⁷. Η ελευθερία εκφράσεως του συντάκτη κατοχυρώνεται από το άρθρο 14 παρ. 1 ως ελευθερία εκφράσεως του στοχασμού δια του τύπου. Επομένως ο συνταγματικός νομοθέτης με τη δεύτερη παράγραφο ήθελε να προστατεύσει τον τύπο ως οργάνωση, αναγκαία για διαδικασία που εκτείνεται από την συλλογή μέχρι την αναγγελία των ειδήσεων, επίσης και ως χώρος δημοσίευσης απόψεων. Με τον τρόπο αυτό ο νομοθέτης παρέχει συνταγματικές εγγυήσεις στον τύπο ως θεσμό. Αυτό προκύπτει από τη διατύπωση του Συντάγματος «ο τύπος είναι ελεύθερος».

Η προστασία του τύπου ως θεσμού κατοχυρώνεται με την τήρηση των πραγματικών και καθαρών νομικών μέτρων όπως αναφέραμε παραπάνω στην ανάπτυξη της τυπικής ελευθεροτυπίας. Το σύστημα των μέτρων που λαμβάνονται για την εξασφάλιση της τυπικής ελευθεροτυπίας εξασφαλίζουν και τον τύπο ως θεσμό.

Το συνταγματικό δικαίωμα αποτελεί αυτοσκοπό σε αντίθεση προς την εγγύηση του θεσμού, η οποία υπάρχει ανεξαρτήτως προσώπων και αναφέρεται σε ορισμένους σκοπούς, τους οποίους επιδιώκει αυτός. Συνεπώς η θεμελιώδης συνταγματική εγγύηση του τύπου ως θεσμού αναφέρεται σε ορισμένους σκοπούς και παρέχεται χάρη μιας αναγνωρισμένης λειτουργίας που συνίσταται αφ' ενός στην ελεύθερη ανταλλαγή γνώμων, αφ' ετέρου και κυρίως στη διαμόρφωση και διατήρηση της δημοσιότητας της πολιτικής ζωής.

³⁷ Prodromos Dagtoglou: Wesen und Grenzen der Pressefreiheit σελ. 13.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ.

Ο τύπος ως θεσμός βρίσκεται στην υπηρεσία μιας αποστολής η οποία έχει τεράστια σημασία για την υπόσταση και λειτουργία του δημοκρατικού καθεστώτος. Η αποστολή αυτή αναφέρεται στο σχηματισμό της πολιτικής θέλησης του συνόλου.

Το Σύνταγμα στο άρθρο 14 δεν αναθέτει ρητώς στο τύπο αυτή την αποστολή, ωστόσο αυτή αποτελεί τμήμα αναφαίρετο των διαδικασιών εκείνων, οι οποίες οδηγούν στο σχηματισμό της πολιτικής θέλησης του λαού. Δεδομένου ότι οι διαδικασίες αυτές συνιστούν θεμελιώδη προϋπόθεση του φιλελεύθερου πολιτεύματος προκύπτει ότι ο τύπος έχει αναλάβει τέτοια αποστολή.

Ο σχηματισμός της πολιτικής θέλησης στην οποία μετέχει ενεργητικά ο τύπος διαφέρει από την κοινοβουλευτική συμμετοχή στη Διοίκηση, τη νομοθεσία και τον έλεγχο του κράτους με τα οποία, βέβαια ασκείται έμμεσα επιρροή στην πολιτική θέληση του λαού. Ο τύπος αντίθετα, παρέχοντας πληροφορίες και με κριτική συζήτηση των πολιτικών πραγμάτων ασκεί ευθεία επιρροή στο εκλογικό σώμα.

Η ελευθεροτυπία δεν συνιστά απλώς μια πρόσθετη προστασία των ατομικών ελευθεριών αλλά παρέχει τις αναγκαίες πληροφορίες και δημιουργεί ένα κλίμα ενδιαφέροντος για πολιτική δραστηριοποίηση και υπεύθυνη επιρροή των πολιτών στα κοινά. Ως κοινά δεν θεωρούνται μόνο τα αναφερόμενα στη σχέση κοινωνίας και κρατικής εξουσίας, αλλά και έμμεσα στις συσχετίσεις πολιτικής δύναμης μέσα στους ίδιους τους κόλπους της κοινωνίας.

ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Η δικαιολόγηση και οριοθέτηση των περιορισμών της ελευθερίας του τύπου προκύπτει από την ανάγκη προστασίας άλλων έννομων αγαθών, που επίσης διασφαλίζονται από το Σύνταγμα. Αυτός είναι ο σκοπός των γενικών και ειδικών περιορισμών της ελευθερίας του τύπου όπως θα δούμε πιο κάτω. Μέσα στο πλαίσιο του άρθρου 14 του Συντάγματος, όπου και στο μέτρο που η ανάγκη προστασίας των

έννομων αυτών αγαθών υπερβαίνει την ανάγκη προστασίας του τύπου, η τελευταία μπορεί να περιορίζεται, χωρίς όμως να θίγεται ο πυρήνας της.

Πρέπει πάντως να τονιστεί ότι οι περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου ισχύουν μόνο για την παραγωγή και διάδοση, όχι όμως για την προμήθεια και ανάγνωση του εντύπου, που είναι πάντοτε και ανεξάρτητα από το περιεχόμενό του ελεύθερη³⁸.

Η πρόβλεψη περιορισμών της ελευθερίας του τύπου πρέπει πάντοτε να περιέχεται και να στηρίζεται στο Σύνταγμα. Οι περιορισμοί τους οποίους προβλέπει το άρθρο 10 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου³⁹ αφορούν την προστασία που παρέχει η σύμβαση, αλλά όχι τη συνταγματική προστασία, την οποία αφήνουν άθικτη. Ενώ λοιπόν νόμος (και τυπικός νόμος) δεν μπορεί να θεσπίσει περιορισμούς που υπερβαίνουν εκείνους που επιτρέπει το άρθρο 10 της Συμβάσεως, δεν μπορεί πάντως ούτε τέτοιους περιορισμούς να εισαγάγει, αν δεν επιτρέπονται συγχρόνως και από το άρθρο 14 του Συντάγματος. Με άλλα λόγια, το άρθρο 10 της Συμβάσεως μπορεί να διευρύνει, αλλά όχι να συστείλει την συνταγματική προστασία του τύπου.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

Ιδιαίτερη θεωρητική και πρακτική σημασία παρουσιάζει το ζήτημα των περιορισμών της ελευθερίας του τύπου που προκύπτουν από το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής (ιδιωτικού βίου)⁴⁰.

Το έννομο αυτό αγαθό προστατεύεται έναντι του κράτους από το ίδιο το Σύνταγμα. Το έννομο αγαθό της ιδιωτικής ζωής προστατεύεται και από τις διεθνείς διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου⁴¹. Το έννομο αυτό αγαθό προστατεύεται

³⁸ Για την προμήθεια και ανάγνωση εφημερίδων από στρατιωτικούς βλ. ΣτΕ 2209/77, ΤοΣ 1977, 636.

³⁹ «Η άσκησης των ελευθεριών τούτων [που συμπεριλαμβάνουν σιωπηρώς, αλλά αναμφισβητήτως την ελευθερία του τύπου], συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνες, δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας εν δημοκρατική κοινωνία αναγκαία μέτρα δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας». Πρβλ. άρθρο 19 παρ. 3 ΔΣΑΠΔ.

⁴⁰ Βλ. Γ. Κρίππας, Η ελευθερία του τύπου έναντι του δικαιώματος επί του ιδιωτικού βίου, 1972- Κ. Μαυριάς, Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, 1982. Γ. Μιχαηλίδης-Νουάρος,, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, ΤοΣ, 1982, σελ. 369-391.

⁴¹ Άρθρα 8 ΕΣΔΑ, 17 ΔΣΑΠΔ, 12 Οικ. Διακ.

επίσης και από το άρθρο 57 Α.Κ., από το άρθρο 366 Π.Κ., το οποίο προβλέπει το ατιμώρητο δυσφήμισης αν το δυσφημιστικό γεγονός είναι μεν αληθινό αλλά απαγορεύεται η απόδειξη της αλήθειας του γεγονότος αυτού.

Το έννομο αγαθό του απόρρητου του ιδιωτικού βίου προσβάλλεται κάθε φορά που στοιχεία της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής κοινοποιούνται χωρίς τη συναίνεση του θιγόμενου προσώπου. Από την άλλη πλευρά, το κοινό έχει αξίωση ενημέρωσης που δεν είναι ρητώς κατοχυρωμένη στο Σύνταγμα, αλλά χωρίς την οποία το κοινωνικό σύνολο δεν μπορεί να ασκήσει εύκολα και υπεύθυνα το κατοχυρωμένο από το άρθρο 5§1 δικαίωμα συμμετοχής του στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας ή το εκλογικό του δικαίωμα (άρθρο 51§3 Σ).

Η σύγκρουση αυτή μεταξύ του ατομικού δικαιώματος της ιδιωτικής σφαίρας μπορεί να λυθεί μόνο με στάθμιση των δύο έννομων αγαθών. Η αρχή της δημοσιότητας που διέπει κατά κανόνα μία φιλελεύθερη δημοκρατία επιβάλλει την δημοσιότητα της πολιτικής διαδικασίας. Ο πολιτικός βίος είναι πάντα δημόσιος. Ουδέποτε, όμως, σε μία δημοκρατική κοινωνία δεν δημοσιοποιείται πλήρως η ιδιωτική ζωή, ούτε καταργείται πλήρως η δημοσιότητα της κοινωνικής ζωής.

Το Σύνταγμα προστατεύει απόλυτα ένα απαραβίαστο πυρήνα της ιδιωτικής ζωής που καθορίζεται από την ίδια την αξιοπρέπεια του ανθρώπου και προηγείται του οποιουδήποτε ενδιαφέροντος του κοινού.

Όσο περισσότερο προβάλλει κανείς τον εαυτό του στην πολιτική, οικονομική, καλλιτεχνική, κοινωνική και εν γένει δημόσια ζωή της χώρας, τόσο περισσότερο οφείλει να ανέχεται την αποκάλυψη της ιδιωτικής του ζωής και την άσκηση έντονης δημόσιας κριτικής, π.χ. στον τύπο⁴². Επομένως το μέτρο απόρρητου της ιδιωτικής ζωής είναι μεταβλητό. Πάντα παραμένει, όμως, ένας απαραβίαστος πυρήνας που προσβάλλεται όταν αποκαλύπτονται ή περιγράφονται λεπτομερώς πλευρές της ενδόμυχης (συναισθηματικής, σεξουαλικής, κ.λ.π.) ζωής σε βαθμό ή με τρόπο που να θίγεται η προσωπική αξιοπρέπεια του ανθρώπου.

Ο τύπος δεν μπορεί να δημοσιεύσει επίσης την εικόνα ενός προσώπου χωρίς την άδεια του τελευταίου, γιατί το δικαίωμα της προσωπικότητας περιλαμβάνει και το δικαίωμα επί της ίδιας της εικόνας. Από τον κανόνα αυτό γίνεται δεκτή εξαίρεση για τα λεγόμενα πρόσωπα της σύγχρονης ιστορίας.

⁴² Πρβλ. Γ. Μιχαηλίδη –Νουαρό, σελ. 387, Chr. Starck,περιθ. Αρ. 138 (σελ. 572).

Ορισμένοι νομοθετικοί περιορισμοί δημοσιεύσεως στον τύπο ειδήσεων και απεικονίσεων προστατεύουν συνταγματικώς προστατευτέα έννομα αγαθά σε περιπτώσεις που δεν συντρέχει επιτακτικός λόγος δημόσιου συμφέροντος για την πληροφόρηση του κοινού. Τέτοιοι περιορισμοί δεν αντίκεινται κατ' αρχήν στο Σύνταγμα.

Α) Πρόκειται πρώτα για απαγορεύσεις δημοσιεύσεων που αφορούν την ιδιωτική ζωή. Σ' αυτές ανήκουν:

Αα) Η απαγόρευση δημοσιεύσεως, κατά την διάρκεια και μετά την περάτωση ποινικής διώξεως ή δίκης εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, άμεσων ή έμμεσων πληροφοριών για την ταυτότητα των θυμάτων.

Ββ) Η απαγόρευση δημοσιεύσεως επί ποινικής διώξεως ή δίκης εγκλημάτων κατά της τιμής πληροφοριών.

Γγ) Η απαγόρευση δημοσιεύσεως επί δικών περί διαζυγίου ή ακυρώσεως γάμου πληροφοριών για την ουσία της υποθέσεως⁴³.

Δδ) Η απαγόρευση δημοσιεύσεως επί δικών περί αμφισβητήσεως, αποκηρύξεως ή αναγνώρισεως πατρότητας πληροφοριών για την ουσία της υποθέσεως ή (χωρίς την εγγραφή συναίνεση όλων των διαδίκων) άμεσων ή έμμεσων πληροφοριών για την ταυτότητα ενός των διαδίκων.

Εε) Η απαγόρευση δημοσιεύσεως λεπτομερειών περί των αιτίων και του τρόπου τελέσεως πρόσφατης αυτοκτονίας ή απόπειρας αυτοκτονίας, καθώς και της αναγραφής άμεσων ή έμμεσων πληροφοριών για την ταυτότητα του αποπειραθέντος⁴⁴.

Β) Νομοθετικοί περιορισμοί δημοσιεύσεως στον τύπο, εφόσον και στο μέτρο που υπηρετούν απροκατάληπτη, ανεπηρέαστη και αποτελεσματική λειτουργία της δικαιοσύνης και την προστασία των παραγόντων της δίκης, των θυμάτων του εγκλήματος και του κατηγορουμένου, δεν αντιβαίνουν κατ' αρχήν την ελευθερία του τύπου.

Αα) Η απαγόρευση, μετά από εισαγγελική απόφαση, κάθε δημοσιεύσεως σχετικά με την ενεργούμενη ανάκριση ή άλλη πράξη της ποινικής διαδικασίας, καθώς και φωτογραφιών των υπόπτων, των θυμάτων ή άλλων εξεταζόμενων προσώπων⁴⁵.

⁴³ Βλ. άρθρο 39 παρ. 7 α.ν. 1092/1938.

⁴⁴ Βλ. άρθρο 39 παρ.8 α.ν. 1092/1938.

⁴⁵ Βλ. άρθρο 39 παρ.3 α.ν. 1092/1938.

Ββ) Η απαγόρευση δημοσιεύσεως κατηγορητηρίου βουλεύματος και όποιου εγγράφου αφορά την επί πλημμελήματι ή κακουργήματι διαδικασία πριν την ανάγνωσή του σε δημόσια συνεδρίαση του δικαστηρίου.

Γγ) Απαγόρευση δημοσιεύσεως πληροφοριών ή εικόνων για την κολάσιμη ή μη συμπεριφορά ανηλίκου, ή εις βάρος ανηλίκου, οι οποίες μπορούν να βλάψουν την εν γένει εξέλιξή του.

Ιδιαίτερες δυσχέρειες παρουσιάζει το ζήτημα της δημοσιεύσεως εμπιστευτικής πληροφορίας ή εμπιστευτικού εγγράφου που προέρχεται από οποιονδήποτε ασκεί ή άσκησε δημόσιο λειτούργημα, εάν η πληροφορία ήταν γνωστή και το έγγραφο εμπιστευτικό ή προσιτό σ' αυτόν μόνο λόγω της υπηρεσίας του. Ο Κανονισμός Λειτουργίας του Υπουργικού Συμβουλίου ορίζει ότι τα επίσημα πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου είναι και παραμένουν απόρρητα για τριάντα χρόνια. Αποσπάσματα χορηγούνται μόνο αν το ζητήσει μέλος της Κυβερνήσεως ή υφυπουργός αλλά δεν μνημονεύουν τη συζήτηση και τις απόψεις που διατυπώθηκαν⁴⁶.

Από την άλλη πλευρά όμως, υποστηρίζεται ότι ανεξάρτητα από τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα περί προδοσίας της χώρας και των εγκλημάτων περί την υπηρεσία μια τέτοια απαγόρευση της δημοσιεύσεως στον τύπο των προαναφερθέντων εγγράφων δεν συμβιβάζεται πια με το Σύνταγμα και η δημοσίευση είναι θεμιτή, αν προκύπτει προφανώς αντισυνταγματική ή παράνομη συμπεριφορά της κυβέρνησης, μιας δημόσιας υπηρεσίας ή ενός δημόσιου οργανισμού ή ενός συγκεκριμένου υπουργού ή υπαλλήλου.

ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Ειδικοί περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου είναι εκείνοι που προχωρούν πέρα από τους περιορισμούς των γενικών νόμων και αφορούν ειδικά τον τύπο. Τέτοιοι ειδικοί περιορισμοί δεν μπορούν να θεσπιστούν από τον κοινό νομοθέτη ούτε να εφαρμοστούν από τον δικαστή παρά μόνο στις

⁴⁶ Άρθρο 8 Π.Υ.Σ. 50/1990, Κανονισμός Λειτουργίας του Υπουργικού Συμβουλίου.

περιπτώσεις και στο μέτρο που επιτρέπονται από το Σύνταγμα. Το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα περιέχει πράγματι ένα μακρό κατάλογο ειδικών περιορισμών, μακρύτερο από τα άλλα συντάγματα των δυτικών δημοκρατιών.

Ορισμένοι από τους ειδικούς περιορισμούς της ελευθερίας του τύπου ισχύουν απευθείας εκ του Συντάγματος, μέσα πάντως στα σύμφωνα με το Σύνταγμα ειδικά, άρα ουσιαστικά και διαδικαστικά πλαίσια του νόμου. Πρόκειται για περιορισμούς που αφορούν τη μετά την κυκλοφορία του εντύπου κατάσχεση του και τη δυνατότητα της δικαστικής παύσης του εντύπου και απαγόρευσης της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος(αρθρ.14,§3,4,6). Άλλοι αντιθέτως περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου εισάγονται από τον νομοθέτη κατ' εξουσιοδότηση του Συντάγματος. Έτσι κατά το άρθρο 14 §5,6,7,8,9 νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις, τους όρους ή τη διαδικασία διάφορων περιορισμών που προβλέπει κατ' αρχήν το Σύνταγμα.

Η σπουδαιότερη ομάδα ειδικών περιορισμών της ελευθερίας του τύπου αναφέρεται στην «κατ' εξαίρεση» επιτρεπόμενη κατάσχεση «παραγγελία του εισαγγελέα ,μετά την κυκλοφορία» κατά το άρθρο 14§3.

Η δυνατότητα της κατάσχεσης υπόκειται σε χρονικούς, αντικειμενικούς διαδικαστικούς όρους.

Ο χρονικός όρος της κατ' εξαίρεση επιτρεπόμενης κατάσχεσης είναι ότι αυτή επιτρέπεται μόνο μετά την κυκλοφορία . Ένα έντυπο θεωρείται ότι «κυκλοφόρησε» από τη στιγμή που έγινε «δημόσιο» δηλαδή προσιτό στο κοινό. Στην πράξη «κυκλοφορία» αποτελεί η ενέργεια της αποστολής, διανομής ή πώλησης του εντύπου.

Αντικειμενικοί όροι είναι οι περιστάσεις υπό τις οποίες, κατά την αποκλειστική απαρίθμηση του άρθρου 14 §2 επιτρέπεται μετά την κυκλοφορία η κατάσχεση εντύπων

A) «Ένεκα προσβολής της χριστιανικής και πάσης άλλης γνωστής θρησκείας».

B) « Ένεκα προσβολής του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας».

Γ) «Ένεκα δημοσιεύματος, το οποίο αποκαλύπτει πληροφορίες περί τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και διάταξη των ένοπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της χώρας.

Κατάσχεση επιτρέπεται μόνο όταν το έντυπο περιέχει πληροφορίες στρατιωτικής σημασίας . Η «αποκάλυψη» προϋποθέτει εννοιολογικά πληροφορία που είναι μυστική.

Δ) «Ένεκα δημοσιεύματος το οποίο σκοπεύει εις τη βίαια ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους».

Το ισχύον Σύνταγμα απαιτεί σκοπό εφαρμογής βίας. Το στοιχείο αυτό της βίας πρέπει να συντρέχει και στο δημοσίευμα που «στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους», περιέχεται και στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της επιβουλής της ακεραιότητας της χώρας(άρθρο 138 ΠΚ).

Ε) «Ένεκα άσεμνων δημοσιευμάτων που προσβάλλουν καταφανώς τη δημόσια αιδώς , κατά τις οριζόμενες από το νόμο περιπτώσεις».

Την έννοια του «άσεμνου» ορίζει το άρθρο 30 του νόμου 5060/1931: «Άσεμνα ...είναι τα χειρόγραφα , έντυπα, εικόνες και λοιπά αντικείμενα, οσάκις, συμφώνως προς το κοινό αίσθημα, προσβάλλωσι την αιδώς» . Πότε συμβαίνει αυτό ποικίλλει κατά τύπο και χρόνο, καθώς και κατά το πρόσωπο του αποδέκτη και τη φύση του εντύπου. Ο ίδιος ο νόμος ορίζει ότι δεν θεωρείται άσεμνο το έργο τέχνης ή επιστήμης , εκτός από τη περίπτωση που προσφέρεται προς πώληση, πωλείται ή παρέχεται ειδικώς σε πρόσωπα ηλικίας κάτω των 18 ετών και προς σκοπούς άλλους εκτός από τη σπουδή. Όπως παρατηρήθηκε η εξαίρεση των έργων τέχνης και επιστήμης επιβάλλεται από το ίδιο το Σύνταγμα (άρθρο 16 §1).

Ενώ όμως αρκεί κατά τον νόμο η προσβολή της αιδούς από ένα έντυπο για να γίνει ποινική δίωξη, κατάσχεση εντύπου επιτρέπεται κατά το Σύνταγμα, μόνο αν προσβάλλεται η δημόσια αιδώς (δηλαδή όχι μόνο π.χ. η αιδώς του μηνύοντος) και η προσβολή αυτή είναι προφανής ,δηλαδή φανερή στον καθένα, δηλαδή φανερή στον καθένα. Δεν επιτρέπεται επομένως, αν είναι εύλογα αμφισβητούμενη.

Το Σύνταγμα επιτρέπει την μετά την κυκλοφορία κατάσχεση του εντύπου μόνο υπό αυστηρούς διαδικαστικούς όρους που διασφαλίζουν πλήρη δικαστικό έλεγχο του συνταγματικώς θεμιτού της κατάσχεσης και ταχεία άρση της εκκρεμότητας. Ο εισαγγελέας οφείλει να υποβάλλει την υπόθεση της κατάσχεσης εντός 24 ωρών αποφαινεται για τη διατήρηση ή άρση της κατάσχεσης αλλιώς η κατάσχεση αίρεται αυτοδικαίως.

Κατά το άρθρο 14 §6 το δικαστήριο, ύστερα από τρεις τουλάχιστον καταδίκες μέσα σε μια πενταετία για διάπραξη που προβλέπονται στην παράγραφο 3, διατάσσει την οριστική ή προσωπική παύση της έκδοσης του εντύπου και, σε βαριές περιπτώσεις, την απαγόρευση της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος , όπως ο νόμος ορίζει. Η παύση ή η απαγόρευση αρχίζουν αφότου η καταδικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη.

Το άρθρο 14 §5 , όπως ισχύει μετά την αναθεώρηση του 2001, καθιερώνει πλέον ευθέως συνταγματικό δικαίωμα του θιγομένου από ανακριβή, υβριστικά ή δυσφημιστικά δημοσιεύματα ή εκπομπές να απαντήσει και αντίστοιχη υποχρέωση του μέσου ενημέρωσης να φιλοξενήσει την απάντηση ή και να επανορθώσει. Ο προβλεπόμενος στο εδ. γ §5 νόμος οφείλει να διασφαλίσει την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων και την υλοποίηση των υποχρεώσεων αυτών, εγκαθιδρύοντας σχετικές διαδικασίες και επαπειλώντας κυρώσεις ικανές να λειτουργήσουν αποτρεπτικά. Εξάλλου η θέσπιση του είναι προφανώς υποχρεωτική για τον κοινό νομοθέτη και άρα δεν επιτρέπεται η μεταγενέστερη κατάργηση του χωρίς ν' αντικατασταθεί από διατάξεις ισοδύναμου αποτελέσματος .Σχετικές ρυθμίσεις περιέχονται στα άρθρα 37-38 α.ν. 1092/1938 κ στον ν. 1178/1981για τον τύπο⁴⁷ και στο άρθρο 3 ν. 2328/1995 κ το π.δ. 100/2000 για τη ραδιοτηλεόραση.

Ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις το δικαίωμα απάντησης δεν αρκεί για να δώσει λύση στο πρόβλημα των προσβολών της προσωπικότητας και των παραβιάσεων του ιδιωτικού βίου από τα μέσα ενημέρωσης, αφού οι εντυπώσεις έχουν ήδη δημιουργηθεί στο κοινό. Συχνά μάλιστα η διαπόμπευση συγκεκριμένου προσώπου, ιδίως μέσα από τηλεοπτικές εκπομπές, μπορεί να φθάσει ως τα όρια της προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 7 §2 Σ., ή της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχειρίσεις, κατά την έννοια του άρθρου 3 ΕΣΔΑ, υπερβαίνοντας κατά πολύ σε πραγματική βαρύτητα τις ποινές του ποινικού δικαίου. Είναι άρα επιβεβλημένη η παράλληλη πρόβλεψη διαδικασιών καταλογισμού πρωτίστως αστικής και δευτερευόντως ποινικής ευθύνης σε βάρος των μέσων ενημέρωσης. Η θέσπιση του νόμου για την ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης, που προβλέπει, η §7 του άρθρου 14 Σ, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι είναι και αυτή υποχρεωτική για τον κοινό νομοθέτη, με τις ίδιες συνέπειες όπως και στην περίπτωση του νόμου της §5 του ίδιου άρθρου. Σχετικές ρυθμίσεις περιέχονται, πέρα από τις γενικές διατάξεις των άρθρων 57 914επ. ΑΚ, στους ν.1178/1981 και 2243/1994 για τον τύπο και στο άρθρο 4 ν.2328/1995 για τη ραδιοτηλεόραση⁴⁸. Σε ό,τι αφορά εξάλλου την «ταχεία εκδίκαση» των σχετικών υποθέσεων, παρά ότι η γραμματική διατύπωση της διάταξης αφήνει να εννοηθεί ότι αυτή θα ισχύσει με βάση τη σχετική νομοθετική ρύθμιση το περιεχόμενο της συνταγματικής επιταγής είναι

⁴⁷ Βλ. Ι. Καράκωστα, Προσωπικότητα και Τύπος, 2003.

⁴⁸ Βλ. Ι. Καράκωστα, Το δίκαιο των ΜΜΕ, 2005.

επαρκώς ορισμένο ώστε να χωρήσει, σε περίπτωση αδράνειας του νομοθέτη η άμεση εφαρμογή της.

ΒΑΣΙΚΟΣ ΜΕΤΟΧΟΣ

Η παρ. 9 του άρθρου 14, η οποία προστέθηκε με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001, επιδιώκει να εξορκίσει το φαινόμενο της λεγόμενης «διαπλοκής» μεταξύ πολιτικής εξουσίας και οικονομικών συμφερόντων¹ καθιερώνοντας τόσο απαιτήσεις διαφάνειας όσο και ποικίλα ασυμβίβαστα. Πιο συγκεκριμένα η νέα παρ. 9 του άρθρου 14 ορίζει τα εξής:

«Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει. Νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς που είναι αναγκαίοι για την πλήρη διασφάλιση της διαφάνειας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση. Απαγορεύεται η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής. Απαγορεύεται ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής, όπως νόμος ορίζει. Η ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης μέσων ενημέρωσης είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του δημοσίου ή νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών. Η απαγόρευση του προηγούμενου εδαφίου καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταιρίες. Νόμος ορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις, τις κυρώσεις που μπορεί να φθάνουν μέχρι την ανάκληση της άδειας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού και μέχρι την απαγόρευση σύναψης ή την ακύρωση της σχετικής σύμβασης, καθώς και τους τρόπους ελέγχου και τις εγγυήσεις αποτροπής των καταστρατηγήσεων των προηγούμενων εδαφίων.»

Η αναθεώρηση του 2001 έχει ως απώτερο στόχο της μείωσης της συγκεντρώσεως υπερβολικής εξουσίας στα ΜΜΕ και την αποτροπή της λεγόμενης «διαπλοκής» της εξουσίας αυτής με την εκτέλεση δημόσιων έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών στον δημόσιο τομέα. Συγκεκριμένα, στο νόμο 2328/1995

προβλέφθηκε η απαγόρευση συμμετοχής σε περισσότερες από δύο κατηγορίες μέσω και θεσπίστηκε ανώτερο όριο συγκέντρωσης κεφαλαίου σε τηλεοπτικές επιχειρήσεις που δεν μπορεί να υπερβαίνει το 2,5% του μετόχου κεφαλαίου². Επίσης στο χώρο του τύπου απαγορεύτηκαν οι συγκεντρώσεις που συνεπάγονται τον έλεγχο περισσότερων από δύο ημερήσιων εφημερίδων από το ίδιο οικονομικό υποκείμενο ή μιας ημερήσιας οικονομικής και μιας αθλητικής εφημερίδας, ή δύο επαρχιακών εφημερίδων σε δύο διαφορετικούς νομούς ή μιας κυριακάτικης εφημερίδας³.

Οι περιορισμοί αυτοί δικαιολογούνται γιατί εξυπηρετούν τους εξής ειδικότερους συνταγματικούς σκοπούς:

A) «Την πλήρη διασφάλιση»: 1) «της διαφάνειας», 2) «της πολυφωνίας στην ενημέρωση», 3) του ελεύθερου και υγιούς οικονομικού ανταγωνισμού με «την απαγόρευση συγκέντρωσης του ελέγχου περισσότερων μέσω ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής, και

B) Τον πλήρη και αυστηρό διαχωρισμό του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και της επιχειρηματικής δραστηριότητας των ΜΜΕ από το αντίστοιχο ιδιοκτησιακό καθεστώς και την αντίστοιχη επιχειρηματική δραστηριοποίηση στον τομέα της εκτέλεσης δημόσιων έργων, προμηθειών ή υπηρεσιών.

Το συνταγματικό αυτό ασυμβίβαστο μεταξύ της «ιδιότητας του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης μέσω ενημέρωσης με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του δημοσίου ή νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών» είναι αυστηρό, ειδικά διατυπωμένο και εκτεταμένο και δεν περιορίζεται μόνο στον ιδιοκτήτη, αλλά επεκτείνεται και καταλαμβάνει και τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην λήψη των επιχειρηματικών αποφάσεων ή τις επηρεάζουν, όπως τα διευθυντικά στελέχη. Φροντίδα και έννοια του αναθεωρητικού νομοθέτη είναι να αποφύγει κάθε ουσιαστική διασταύρωση ή διαπλοκή της ραδιοτηλεοπτικής ή έντυπης επιχειρηματικής δραστηριότητας με εκείνη των επιχειρήσεων δημόσιων έργων ή προμηθειών, έτσι ώστε να αποτραπεί η δυνατότητα άσκησης πίεσης ή επιρροής δια των μέσω ενημέρωσης προς την πολιτική εξουσία με απώτερο σκοπό την ευνοϊκή ή χαριστική παραχώρηση δημόσιων έργων ή προμηθειών σε ιδιοκτήτες των Μέσων.

Όσον αφορά την αρχή της διαφάνειας, ως αυτοτελούς προϋπόθεσης τόσο για την αποτροπή της συγκέντρωσης όσο και για την αντιμετώπιση της αθέμιτης

επιρροής των ΜΜΕ στις οικονομικές λειτουργίες του κράτους, ιδιαιτέρως σημαντική ρύθμιση αποτέλεσε η υποχρεωτική ονομαστικοποίηση των μετοχών τόσο των επιχειρήσεων μέσω μαζικής ενημέρωσης όσο και εκείνων των επιχειρήσεων που αναλαμβάνουν την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών προς τον ευρύτερο δημόσιο τομέα 4 που κρίθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας ως θεμιτός περιορισμός της οικονομικής ελευθερίας 5.

Το ιδιοκτησιακό και επιχειρηματικό ασυμβίβαστο του άρθρου 14 παρ. 9 του Συντάγματος αποσκοπεί, επομένως, στην αποφυγή χρησιμοποίησης της δύναμης των μέσων με σκοπό την άσκηση αθέμιτης επιρροής στην πολιτική εξουσία, στην οικονομική διαφάνεια των μέσων μαζικής επικοινωνίας, καθώς επίσης και την διασφάλιση της πολυφωνίας και της αντικειμενικότητας της ενημέρωσης.

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 367 Π.Κ.

Το άρθρο 367 Π.Κ. αποτελεί μια πρόσθετη προστασία της ελεύθερης κίνησης του τύπου γιατί:

- i. Θεσπίζει την άρση του άδικου χαρακτήρα της πράξης προκειμένου για δυσμενείς κρίσεις που ανάγονται σε επιστημονικές, καλλιτεχνικές και επαγγελματικές εργασίες.
- ii. Αποκλείει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης όταν πρόκειται για εκδηλώσεις του «δικαιολογημένου ενδιαφέροντος».

Το άρθρο 367 Π.Κ. ορίζει ότι δεν αποτελούν άδικες πράξεις οι περιπτώσεις δυσμενών κρίσεων που περιέχονται σε έγγραφα δημόσιας αρχής για αντικείμενα που ανάγονται στον κύκλο υπηρεσίας της καθώς και οι εκδηλώσεις που γίνονται για την εκτέλεση νόμιμων καθηκόντων, την άσκηση νόμιμης εξουσίας ή για τη διαφύλαξη δικαιώματος ή από άλλο δικαιολογημένο ενδιαφέρον.

Η παράγραφος 2 του άρθρου 367 Π.Κ., ωστόσο, θέτει περιορισμούς, οι οποίοι αφορούν και τον τύπο.

Έτσι αποκλείεται η προστασία:

- i. Εφόσον πρόκειται για δυσμενείς κρίσεις και εκδηλώσεις που αναφέρονται σε ψευδή γεγονότα εν γνώσει της αναλήθειάς τους(Συκοφαντική Δυσφήμιση άρθρο 363 Π.Κ.).
- ii. Εφόσον υπάρχει πρόθεση εξύβρισης (άρθρο 361 Π.Κ.), κρινόμενη από τον τρόπο της εκδήλωσης ή από τις περιστάσεις.

Η κρίση για το αν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση συντρέχει πράγματι η προσβολή των εννόμων αγαθών ενός ατόμου για χάρη άλλων ατομικών ή γενικών συμφερόντων προϋποθέτει είτε μια στάθμιση ποιοτικής ή ποσοτικής φύσης, είτε μια αντικειμενική θεμελιωμένη κάλυψη γενικών συμφερόντων για την προσβολή της προσωπικότητας που προέρχονται από τον τύπο.

- Η ποιοτική στάθμιση προϋποθέτει την παραδοχή μιας κλίμακας αξιών χωρίς την οποία δεν μπορεί να υπάρξει σταθερό κριτήριο. Συνεπώς αναζητείται ένα σύστημα αξιών σχετικής ισχύος. Η σχετικότητα αυτή έχει μια άποψη υποκειμενική και αντικειμενική.
- Ποσοτική στάθμιση. Η ποσοτική στάθμιση αναφέρεται στο πρόβλημα συρροής πολλών συμφερόντων έναντι του μεμονωμένου συμφέροντος. Είναι φυσικό ότι μόνο κατ' εξαίρεση το δίκαιο είναι δυνατόν να προτιμήσει την προστασία του στενού ατομικού συμφέροντος έναντι των συμφερόντων μιας ευρείας κοινωνικής ομάδας ή του κοινωνικού συνόλου.
- Η κάλυψη του γενικού συμφέροντος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο τύπος δεν υπάρχει απλά για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα μεγάλων κοινωνικών ομάδων έναντι του τυχόν θιγόμενου συγκεκριμένου ατόμου αλλά έχει αναχθεί σε λειτουργικό θεσμό του πολιτεύματος. Θεωρείται ως φορέας του γενικού συμφέροντος, το οποίο συνίσταται στην ελεύθερη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Στην προκειμένη περίπτωση δεν συγκρούονται δύο ατομικά συμφέροντα ή ένα ατομικό προς περισσότερα ή προς μια ομάδα ατομικών συμφερόντων αλλά ένα προσωπικό, το συμφέρον του προσβαλλόμενου από το δημοσίευμα, προς ένα απρόσωπο, το συμφέρον της ολότητας.

Σύμφωνα με τη διατύπωση του άρθρου 367 Π.Κ. « Δεν αποτελούν άδικη πράξη οι δυσμενείς κρίσεις για επιστημονικές, καλλιτεχνικές ή

επαγγελματικές εργασίες. Στο βαθμό που η κρίση αναφέρεται στο ίδιο το έργο, χωρίς να υπάρχει και προσωπική μείωση δεν ανακύπτει ανάγκη προσφυγής στο άρθρο 367 Π.Κ., δεδομένου ότι υπάρχει απόλυτη κάλυψη από το άρθρο 14 του Συντάγματος για ελεύθερη έκφραση των στοχασμών των αναγκών

Από πλευράς του κρίνοντος τύπου υπάρχει υποχρέωση τήρησης της αρχής της αναλογικότητας⁴⁹. Μη τήρηση της αρχής αυτής οδηγεί σε κατάχρηση της ελευθεροτυπίας, η οποία αίρει τον δικαιολογητικό λόγο εφαρμογής του άρθρου 367 Π.Κ.

Είναι προφανές ότι το άρθρο 367 Π.Κ. δεν προστατεύει κρίσεις που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματική πεποίθηση του κρίνοντος. Εξωτερίκευση γνώμης, η οποία τουλάχιστον υποκειμενικώς δεν είναι αληθής, δεν αποτελεί καν έκφραση γνώμης. Πρόκειται για ψευδή αξιολόγηση και υφίσταται άμεσος δόλος στο δημοσίευμα, οπότε συντρέχει περίπτωση εφαρμογής των διατάξεων για την συκοφαντική δυσφήμιση (άρθρο 363 Π.Κ.)⁵⁰

Η ΥΠΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΣΤΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 15§1 Σ οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του άρθρου 14 δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, στη φωνογραφία, στη ραδιοφωνία, στην τηλεόραση και σε κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης. Ανακύπτει, λοιπόν, το ζήτημα, αν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, που είναι συνδεδεμένοι με το Διαδίκτυο, αποτελούν μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης παρεμφερές σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 15§1 Σ οπτικοακουστικά μέσα.

Μία προσεκτική παρατήρηση σχετικά με τη φύση του Διαδικτύου θα μας πείσει ότι αυτό πρέπει να περιβληθεί με την προστασία του τύπου. Η υπαγωγή του

⁴⁹ Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου, Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, σελ. 394.

⁵⁰ Στο σημείο αυτό ο Ποινικός μας κώδικας φαίνεται να αποκλίνει από το γερμανικό του πρότυπο (§19 StGB) γιατί αρκείται στον «σκοπό εξύβρισης» ενώ η γερμανική διάταξη απαιτεί συντελεσθείσα «τυπική» εξύβριση.

στο άρθρο 14§2 Σ και όχι στο 15§1 Σ θα πρέπει να θεωρηθεί όχι μόνο de lege ferenda αλλά και de lege lata επιβεβλημένη, τουλάχιστον ως προς ένα μέρος του υλικού που μεταδίδεται μέσω του Διαδικτύου⁵¹. Άλλωστε, ο υπ' αριθμόν 3021/2002 εκτελεστικός νόμος της διάταξης 14§8 του Συντάγματος, στο άρθρο 1§1 δ περιλαμβάνει στην έννοια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και όποιον παρέχει «μέσω διαδικτύου υπηρεσίες οπτικοακουστικού περιεχομένου- ενημερωτικού χαρακτήρα- κατά το πρότυπο των εφημερίδων – ειδήσεις για πολιτικά ή κοινωνικά ή οικονομικά ή πολιτιστικά ή αθλητικά γεγονότα ή εκδηλώσεις, καθώς και άρθρα, σχόλια, συνεντεύξεις ή συζητήσεις...», χωρίς να μπορεί ο νόμος να κατισχύσει του Συντάγματος. Καταρχήν πρέπει να γίνουν κάποιες de lege ferenda παρατηρήσεις στο άρθρο 15§1 Σ. Το άρθρο αυτό είναι σήμερα εντελώς αναχρονιστικό και αντιδημοκρατικό, καθώς δεν υπάρχει καμία δικαιολογία, ώστε τα οπτικοακουστικά μέσα να υπάγονται στην κρατική λογοκρισία και σε άλλα προληπτικά μέτρα⁵².

Στην τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος θα έπρεπε να είχε ληφθεί σχετική μέριμνα.

Με δεδομένη, όμως, την ισχύουσα συνταγματική ρύθμιση πρέπει να δεχθούμε ότι πολλές από τις υπηρεσίες του Διαδικτύου εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 15§1 Σ.

Σκόπιμο είναι να προσεγγίσει κανείς κάθε φορά τον σκοπό των διατάξεων 14 και 15 του Συντάγματος για να διαπιστώσει αν και σε κάποια έκταση, κάποιο από τα εμπλεκόμενα στο Διαδίκτυο μέρη πρέπει να τύχει της νομικής μεταχείρισης του τύπου.

Όπως προαναφέρθηκε, μέσω του Διαδικτύου είναι δυνατή η μετάδοση ήχου και κινούμενης εικόνας. Στο βαθμό που έχουμε αποτύπωσή τους σε κάποιο υλικό φορέα και μετάδοσή τους μέσω του Διαδικτύου αποτελούν είδος κινηματογραφικού έργου και εμπίπτουν στο άρθρο 15§1 και στο ν. 1597/1986, που περιέχει ένα πολύ ευρύ ορισμό της κινηματογραφίας. «Κινηματογραφικό έργο είναι εκείνο που αποτυπώνεται σε υλικό φορέα εικόνας ή εικόνας και ήχου και προορίζεται για κινηματογραφική ή τηλεοπτική ή οποιαδήποτε άλλη οπτικοακουστική μετάδοση, όποιο κι αν είναι το περιεχόμενο και η διάρκειά του και όποιες κι αν είναι οι μέθοδοι, τα μέσα και τα υλικά, που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή, την αναπαραγωγή ή

⁵¹ Βλ. και Χριστοδούλου, «Ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου ιδιαιτερότητες του καθεστώτος των ηλεκτρονικών δικτύων», Δ 35, σελ. 420.

⁵² Για την επέκταση της θεσμικής προστασίας του τύπου σε όλα τα οπτικοακουστικά μέσα, βλ. Κική, ό.π., σελ. 110 επ.

την προβολή του, είτε είναι ήδη γνωστά είτε θα εφευρεθούν στο μέλλον». Η αποτύπωση και μετάδοση φωνητικής ή ενόργανης μουσικής στο Διαδίκτυο συνιστά φωνογραφία που εμπίπτει και πάλι στο άρθρο 15§1 Σ.

Ο τύπος κατά την έννοια του άρθρου 14§2 εδ. 1 του Συντάγματος περιλαμβάνει όλα τα έντυπα που είναι κατάλληλα και προορισμένα για διάδοση. Κατά το άρθρο 1 εδ. 1 του α.ν. 1092/1938 περί τύπου «τύπος και έντυπον» είναι «παν ό,τι εκ τυπογραφίας ή οιουδήποτε άλλου μηχανικού ή χημικού μέσου παράγεται εις όμοια αντίτυπα και χρησιμεύει εις πολλαπλασιασμόν ή διαδοσιν χειρογράφων, εικόνων, παραστάσεων μετά ή άνευ σημειώσεων...».

Σήμερα κρατεί σε εμάς ο ορισμός ότι «έντυπο είναι κάθε κείμενο, κάθε όχι απλώς διακοσμητική εικαστική παράσταση, κάθε εγγραφή μουσικού έργου με κείμενο ή επεξηγήσεις και κάθε ηχητικό αποτύπωμα απλού ή μελωδικού λόγου, εφόσον έχει παραχθεί με μηχανική ή φυσικοχημική ή ηλεκτρονική διαδικασία κατάλληλη για παραγωγή σημαντικού αριθμού αντιτύπων και προορίζεται για διάδοση»⁵³. Με δεδομένο ότι οι ιστοσελίδες, οι ταχυδρομικοί κατάλογοι, τα μηνύματα στις ομάδες συζητήσεων περιέχουν συνήθως κείμενα που παράγονται με ένα συνδυασμό μηχανικής, φυσικοχημικής και ηλεκτρονικής διαδικασίας και προορίζονται για διάδοση μέσω του Διαδικτύου, καθώς και το ότι κάθε ανάκληση του συγκεκριμένου υλικού από κάποιο χρήστη ουσιαστικά συνιστά «αντίτυπο», γίνεται σαφές ότι ένα σημαντικό τμήμα του υλικού που διακινείται στο Διαδίκτυο συνιστά τύπο με την έννοια του άρθρου 14§2 εδ.1 Σ. Έντυπα, λοιπόν, είναι τα κείμενα βιβλίων, οι ηλεκτρονικές εφημερίδες και προκηρύξεις, τα ηλεκτρονικά περιοδικά και φυλλάδια. Στον τύπο συμπεριλαμβάνονται φωτογραφίες, σχέδια κ.λ.π. Εξαιρούνται της εγγύησης της διάταξης του άρθρου 14§2 Σ τα διακινούμενα στο Διαδίκτυο μηνύματα των δημοσίων υπηρεσιών ή οργανισμών, οι τιμοκατάλογοι, οι κατάλογοι πωλήσεων, οι εμπορικές εγκύκλιοι, οι κοινωνικές προσκλήσεις και οι αγγελίες, εκτός αν δημοσιεύονται στο πλαίσιο μιας ηλεκτρονικής εφημερίδας ή περιοδικού. Δεν εμπίπτουν, φυσικά, στην έννοια του τύπου τα μηνύματα που δεν προορίζονται για διάδοση, π.χ. ηλεκτρονική αλληλογραφία.

Ας δούμε, όμως, πρώτα τι είναι ο ηλεκτρονικός τύπος και ποιες είναι οι μορφές με τις οποίες εμφανίζεται στο Διαδίκτυο. Οι ηλεκτρονικές εκδόσεις έχουν τρεις μορφές: α) ηλεκτρονικές εκδόσεις που αντιστοιχούν σε μια παραδοσιακή

⁵³ Βλ. Δαγτόγλου, ό.π. π., σελ. 568 επ., του ιδίου, «Τύπος και Σύνταγμα».

έντυπη έκδοση και είναι αντιγραφή αυτής της έκδοσης, β) ηλεκτρονικές εκδόσεις που αντιστοιχούν σε μια παραδοσιακή έντυπη έκδοση, αλλά που έχουν ή προσπαθούν να έχουν μία διαφορετική όψη προσθέτοντας νέα ύλη και γ) ηλεκτρονικές εκδόσεις που υπάρχουν στην ηλεκτρονική τους μορφή. Πρόκειται για εκδόσεις που παρουσιάζονται από δημοσιογράφους ή από χρήστες ή ακόμα και για ηλεκτρονικές επιστολές που διακινούνται μέσω των ταχυδρομικών καταλόγων.

Η ελευθερία του τύπου στο Διαδίκτυο περιλαμβάνει ιδίως: α) την ελευθερία της σε οποιονδήποτε χρόνο, τρόπο, έκταση, με οποιονδήποτε νόμιμο τίτλο σε οποιονδήποτε τόπο έκδοσης, σύνταξης, κυκλοφορίας και εν γένει διάδοσης εντύπου με την έννοια που προαναφέρθηκε στο Διαδίκτυο, β) την ελευθερία ίδρυσης και λειτουργίας επιχείρησης τύπου με οποιαδήποτε μορφή, την ελευθερία επιλογής και προμήθειας από οπουδήποτε των αναγκαίων μηχανημάτων, γ) την ελευθερία πρόσβασης στο Διαδίκτυο και την ελευθερία επιλογής μεταξύ των πηγών πληροφόρησης, δ) την ελευθερία της μετάδοσης σε κάθε χρόνο και με κάθε τρόπο ειδήσεων, σχολίων, γενικού και ειδικού ενδιαφέροντος, αγγελιών και διαφημίσεων, ε) την ελευθερία άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και μέσω του Διαδικτύου και στ) την ελευθερία ίδρυσης και λειτουργίας δημοσιογραφικών οργανώσεων από τους δημοσιογράφους που δραστηριοποιούνται στο Διαδίκτυο.

Συνεπώς, απαγορεύεται η θέσπιση προσόντων ή προϋποθέσεων προς έκδοση εντύπων στο Διαδίκτυο, π.χ. περιορισμοί στην πρόσβαση ή υποχρέωση του εκδότη ηλεκτρονικής εφημερίδας να λαμβάνει προηγούμενη άδεια. Αντισυνταγματικός θα ήταν κάθε περιορισμός στη δυνατότητα ανανέωσης της ύλης κάποιας ηλεκτρονικής εφημερίδας. Μη θεμιτή είναι η υποχρέωση του χρήστη που εκδίδει ηλεκτρονική εφημερίδα να συνδέεται με το Διαδίκτυο μέσω ενός συγκεκριμένου παροχέα. Η επιλογή του παροχέα πρόσβασης είναι αναφαίρετο δικαίωμα του κάθε χρήστη. Αξίωση του εκδότη ηλεκτρονικής εφημερίδας προς παροχή πληροφοριών από τις δημόσιες αρχές δεν αναγνωρίζεται. Απαράδεκτη είναι επίσης οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ των ηλεκτρονικών εκδόσεων ή μεταξύ αυτών και των «συμβατικών» εκδόσεων. Το δημοσιογραφικό απόρρητο ισχύει και για τους δημοσιογράφους του Διαδικτύου. Αντισυνταγματική θα ήταν επίσης οποιαδήποτε παρέμβαση στην ελευθερία πολιτικού, ιδεολογικού ή κοινωνικού προσανατολισμού του ηλεκτρονικού εντύπου, στην ελευθερία επιλογής της ύλης και στην ελευθερία παρουσίασης του εντύπου.

Η ελευθερία του περιεχομένου του ηλεκτρονικού εντύπου περιλαμβάνει κυρίως την απαγόρευση της λογοκρισίας και κάθε άλλου προληπτικού μέτρου. Η επιβολή συνδρομής στους χρήστες προκειμένου να διαβάζουν ηλεκτρονικές εφημερίδες δεν συνιστά, βέβαια, περιορισμό της σχετικής ελευθερίας τους. Ο κρατικός καθορισμός της συνδρομής αυτής όμως απαγορεύεται. Ελεύθερη φυσικά είναι και η δωρεάν πρόσβαση στον ηλεκτρονικό τύπο. Δεν είναι ασυμβίβαστες, τέλος, με την ελευθερία τύπου νομοθετικές διατάξεις που απαιτούν δικαιοπρακτική ικανότητα για τη διάδοση ηλεκτρονικών εφημερίδων ή απαγορεύουν την πρόσβαση σε ορισμένα βλαπτικά έντυπα.

Πρέπει εδώ να τονιστεί ότι οι περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου ισχύουν μόνο για την παραγωγή και διάδοση μέσω Διαδικτύου, όχι όμως για την πρόσβαση και ανάγνωση του ηλεκτρονικού εντύπου που είναι πάντα ελεύθερη ανεξαρτήτως του περιεχομένου του. Ο ηλεκτρονικός τύπος δεν είναι *de legibus solutus* και συνεπώς οι νόμοι που αναφέρονται στα αδικήματα του τύπου, στην προστασία της ιδιωτικής ζωής, στην προστασία της εικόνας, του απορρήτου και της προσωπικότητας γενικότερα δεν είναι αντισυνταγματικοί.

Κατάσχεση ηλεκτρονικού εντύπου με την έννοια της διακοπής πρόσβασης στο Διαδίκτυο και της κατάσχεσης λογισμικού είναι δυνατή, αλλά μόνο μετά την κυκλοφορία του εντύπου στο Διαδίκτυο και για τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 14§3 Σ. Κατά τα λοιπά, στην έννοια του τύπου εμπίπτει και ο ηλεκτρονικός τύπος και συνεπώς επ' αυτού εφαρμόζονται *mutatis mutandis* όλες οι διατάξεις περί τύπου.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο τύπος ως θεσμός αποτελεί βασικό θεμέλιο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Συζήτηση και δημοσιότητα αποτελούν τα βασικά στοιχεία διαμόρφωσης της κοινής γνώμης. Το Σύνταγμα αναγνωρίζει στον τύπο ιδιαίτερη θέση και τον περιβάλλει με ενισχυμένες εγγυήσεις. Η ελευθερία του τύπου αποτελεί απόλυτο νομικό αγαθό.

Ωστόσο, η ανάγκη και η σκοπιμότητα του καθορισμού των ορίων της ελευθερίας του τύπου επιβάλλεται, υπό το πρίσμα της μη εκτροπής της ευρύτατης κοινωνικής αποστολής που αυτός υπηρετεί. Οι περιορισμοί του Τύπου είναι συνταγματικώς επιτρεπτοί μόνο αν, και στο μέτρο που προβλέπονται από το Σύνταγμα ή από τους εκτελεστικούς του Συντάγματος νόμους και δεν προσβάλλουν

τον πυρήνα του δικαιώματος αυτού. Αν δεχθούμε ότι κάθε άσκηση κριτικής κατά δημοσίων προσώπων δεν συνιστά, εφόσον δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εξύβρισης ή προσβολής της τιμής τους, αποκλείεται η εκπλήρωση της ευρείας αποστολής του τύπου και του λειτουργικού του ρόλου, ως θεσμού του κράτους.

Σύμφωνα με την αρχή της κυβερνητικής, για να λάβουμε μια πληροφορία για την ισορροπία ενός συστήματος πρέπει να προκαλέσουμε υποβάθμιση της ισορροπίας αυτής, ανάλογη με την ακρίβεια της πληροφορίας που ζητάμε. Ορθό είναι, λοιπόν, η πληροφόρηση να εκτείνεται μέχρι το σημείο όπου κατά τεκμήριο κρίνεται απαραίτητη.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εν λόγω εργασία έχει ως βασικό θέμα την ελευθερία του τύπου. Κύριες εκφάνσεις της αρχής αυτής είναι η ελευθερία έκφρασης γνώμης μέσω των εντύπων, η ελευθερία πληροφόρησης και η (τυπική) ελευθεροτυπία που συνίσταται στη δημιουργία ενός ευρέως καθεστώτος προστασίας του τύπου στο σύνολό του. Εν συνεχεία, εξετάζονται γενικοί και ειδικοί περιορισμοί καθώς και οριοθετήσεις στην άσκηση του δικαιώματος αυτού. Επίσης, επιδιώκεται να διασφαλιστούν η εγκυρότητα και η πολυφωνία των πληροφοριών μέσω των διατάξεων για τον «βασικό μέτοχο». Τέλος, εξ αιτίας της συνεχώς αυξανόμενης εισβολής της τεχνολογίας και του διαδικτύου ανακύπτει το ζήτημα κατά πόσο οι πληροφορίες που διακινούνται μέσω του διαδικτύου μπορούν να υπαχθούν στις διατάξεις του άρθρου 14 του Συντάγματος.

Λήμματα: Ελευθερία τύπου, βασικός μέτοχος, Διαδίκτυο.

ABSTRACT

The subject of this study is referred on the freedom of press. Basic aspects of this freedom are: the freedom of aspect expression via printed matters, the free information supply and the freedom of press that consists of the establishment of a wide regime of protection of press as a whole. Following, general and specific restrictions and adaptations to the exercise of the afore mentioned right are examined. Furthermore, the validation and the polyphony of the information are intended to be assured via the clauses for the “basic shareholder”. Lastly, due to the constantly increasing invasion of technology and web, rises the following matter: to what extent the information that is provided by the web can be viewed under the clauses of the article 14 of the Greek Constitution.

Entries: Freedom of press, basic shareholder, web.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Δαγτόγλου Π. Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, Α' Τόμος, 2^η Αναθεωρημένη έκδοση, 2005.
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Κοινωνικός ανθρωπισμός και ανθρώπινα δικαιώματα, 1980.
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Το Σύνταγμα ως βάση της έννομης τάξης, 2004.
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Γ', έκδοση 2004.
- Καρακώστας Ιωάννης, Προσωπικότητα και Τύπος, 3^η Έκδοση, 2000.
- Καρακώστας Ιωάννης, Το Δίκαιο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Τρίτη έκδοση, 2005.
- Κασιμάτης Γ., Το ασυμβίβαστο των ιδιοτήτων του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχειρήσεων μέσω ενημέρωσης, σε σχέση με τις αντίστοιχες ιδιότητες προσώπων που αναλαμβάνουν την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών του δημοσίου και νομικών προσώπων του ευρύτερου δημοσίου τομέα, ΤοΣ, 2003, σελ. 295 επ.
- Κονταξής Α. Κ., Τύπος και Δίκαιο, 1989.
- Κοντιάδης Ξ., Η οριοθέτηση της σχέσης πολιτικής εξουσίας και μέσω μαζικής ενημέρωσης- Πλουραλισμός και διαφάνεια στο επικοινωνιακό σύστημα κατά τα άρθρα 14 και 15 Του νέου Συντάγματος, Το νέο Σύνταγμα (Πρακτικά Συνεδρίου), 2001, σελ. 265 επ.
- Μανιτάκης Α., Η συνταγματικότητα της νομοθετικής απαλλαγής από το ασυμβίβαστο του άρθρου 14§9 εδ. Στ' του Συντάγματος των «συζύγων» και των «συγγενών» εφ' όσον αποδείξουν την οικονομική τους αυτοτέλεια, ΤοΣ, 2003, Σελ. 311 επ.
- Σπυρόπουλος Φ., Ειδικές εκφάνσεις της οικονομικής ελευθερίας, ΤοΣ, 2000, σελ. 1147 επ.
- Σταθάτος Ν., Το δίκαιον του Τύπου, 1966.
- Φίλιας Β., Το συνταγματικόν δικαίωμα της ελευθεροτυπίας, 1966.

- Χρυσογόνος Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2^η έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη, 2002.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Δικαστήριο: ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΕΦΕΤΕΙΟ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΩΝ

Τόπος: ΑΘΗΝΑ

Αριθ. Απόφασης: 4054

Ετος: 1992

Περίληψη Τύπος - Δυσφήμιση -. Στο στάδιο της προδικασίας, που διέπεται από το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, βαρύνει περισσότερο η προστασία της προσωπικότητάς του από το δικαίωμα πληροφόρησης της κοινότητας. Κατά τη γνώμη της μειοψηφίας δεν στοιχειοθετείται συκοφαντική δυσφήμιση σε περίπτωση δημοσίευσης πορίσματος σε σύμπτυξη και με δριμύ δημοσιογραφικό ύφος, που αποσκοπούσε στη διαφώτιση της κοινής γνώμης για σπουδαίο πολιτικοκοινωνικό ζήτημα.

Κείμενο Απόφασης

Επειδή με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 5 του Συντάγματος προβλέπεται ότι "καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας κλπ.". Επίσης με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος, η οποία είναι βασική και για το λόγο αυτό δεν υπόκειται σε αναθεώρηση (άρθρο 110) ορίζεται ότι "ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας". Η συνταγματική αυτή διάταξη η οποία αναφέρεται στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια (βλ. Κ. Ζώρα, Η συνταγματική αρχή του σεβασμού και της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά το γερμανικόν ομοσπονδιακόν Σύνταγμα, ΤοΣ 1978.1 επ., Ν.Ανδρουλάκη, Το Νέο Σύνταγμα και η ποινική δικαιοσύνη, στον τόμο, Η επίδρασις του Συντάγματος επί του ιδιωτικού και επί του δημοσίου δικαίου, 1976, σ. 63 επ., Α. Γαζή, Η επίδρασις του Συντάγματος επί του Αστικού Δικαίου, στον τόμο, Η επίδρασις κλπ. ό.π.σ. 12, Γ. Βλάχο, Κοινωνιολογία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, 1976, σ.131 επ., Γ. Χουβαρδά, Η συνταγματική προστασία της αξιοπρέπειας του ανθρώπου (1990) σ. 1 επ., Η. Hubmann, Das persönlichkeitsrecht, 2η έκδ., 1967, σ. 98 επ., Maunz - Durig, Komm. zum GG, Art. 1, RDNR 14, B Verf Ge 6. 36, BGH, NJW 1961 σ. 1397, B. Verf Ge 1. 104) καθιερώνει γενική συνταγματική προστασία της προσωπικότητας και δεσμεύει κάθε πολιτειακό όργανο που ασκεί κρατική λειτουργία. Μετά τη συνταγματική καθιέρωση της αρχής αυτής, οι διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου που προστατεύουν την προσωπικότητα πρέπει να

αντιμετωπίζονται ως ειδικές συνταγματικές επιταγές, διαπίστωση που έχει ιδιαίτερη σημασία για την ερμηνεία τους. Εκτός από την ανωτέρω συνταγματική διάταξη, οι κατ' ιδίαν εκδηλώσεις ή τα κατ' ιδίαν αγαθά της προσωπικότητας προστατεύονται με επί μέρους ατομικά δικαιώματα (π.χ. η τιμή, η ελευθερία της γνώμης και του τύπου, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια κλπ.) που ισχύουν, κατά την κρατούσα στη νομική φιλολογία γνώμη, όχι μόνο έναντι του κράτους, αλλά και έναντι των ιδιωτών (βλ. Γ. Μηχαηλίδου - Νουάρου, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, ΤοΣ 1983.369 επ. (382), Κ.Μαυριά, Το συνταγματικό δικαίωμα ιδιωτικού βίου σ. 163 επ., 172 επ.) σύμφωνα με τη γνωστή θεωρία της τριτενέργειας "Drittwirkung" των ατομικών δικαιωμάτων (για τη θεωρία αυτή βλ. αντί άλλων Α. Κατράνη, ΤοΣ 1978.237 επ., 260 επ., Γ. Κασσιμάτη, ΤοΣ 1981. 1 επ., Π. Δαγτόγλου, Γνμδ ΝοΒ 30. 782 επ., Δ. Κόρσου, Τα ατομικά δικαιώματα εν τω ιδιωτικό δικαίω, Ξένιον Π. Ζέπου, 1974, τ. Α' σ.175 επ., Α. Μάνεση, Ατομικές ελευθερίες, Β' έκδ., 1979, σ. 47 επ., Α.Δημητρόπουλου, Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξεως, Αθήνα 1981, του ίδιου, Η συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία, Αθήνα 1981/1982 σ. 168, 188, 201, Ηλιοπούλου - Στράγγα, Η "τριτενέργεια" των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του Συντάγματος 1975, σ. 167 επ.). Τα προστατευόμενα πάντως σχετικά αγαθά, τα οποία απαρτίζουν το περιεχόμενο του δικαιώματος επί της ίδιας προσωπικότητας δεν αποτελούν ιδιαίτερα δικαιώματα, αλλά είναι εκδηλώσεις του ενιαίου δικαιώματος της προσωπικότητας (βλ. Ι. Καρακατσάνη σε Γεωργιάδη - Σταθόπουλο, άρθρο 57 ΑΚ ΙΙ 2 σ. 99-100). Προστασίας τυγχάνει, ως βασικό στοιχείο της προσωπικότητας και η υπόληψη, ήτοι η αξία που αναγνωρίζεται στον άνθρωπο από την κοινωνία (βλ. Σούρλα στην ΕρμΑΚ Εισαγ. άρθρ. 57-60, αριθ. περιθ.51, Hubman, Das Persönlichkeitsrecht ό.π. σ. 288, 289, 291, Schonke/Schroder, st. GB Kommentar, 21η έκδ., Vorbem. Zu & 185 Anm. 1 σ. 1179). Η προσβολή της τιμής των άλλων μπορεί να γίνει όχι μόνο με λόγια ή έργα αλλά και με πράξεις διαταρακτικές της κοινωνικής προσωπικότητας του ανθρώπου όπως είναι όσες εμπεριέχουν π.χ. αμφισβήτηση της προσωπικής ή επαγγελματικής εντιμότητας του προσώπου ακόμα και όταν αυτές απλώς τον καθιστούν ύποπτο ότι μετέρχεται ανέντιμες μεθόδους κατά την ενάσκηση των επαγγελματικών καθηκόντων ή άλλων εκφράσεων της δραστηριότητάς του (βλ. ΑΠ 2109/1986 ΝοΒ 35.1241, ΕφΑθ 387/78 ΝοΒ 26.1084). Σειρά διατάξεων του ΠΚ (άρθρα 361, 362, 363) προβλέπουν και τιμωρούν την εξύβριση, την απλή και

συκοφαντική δυσφήμιση. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, η προστασία της τιμής συνεπάγεται τη νομική εξασφάλιση της αξιόσεως κάθε ανθρώπου για σεβασμό της "εσωτερικής" τιμής του η οποία είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την αξία του ανθρώπου, όπως επίσης και του δικαιώματός του για αναγνώριση της κοινωνικής καταξιώσεως, δηλαδή της "εξωτερικής τιμής" (βλ. Γ. Καρακώστα, Προσωπικότητα και τύπος (1991) σ. 55). Η προσβολή της τιμής με τον τύπο είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη και γι' αυτό ειδικές διατάξεις παρέχουν σχετική προστασία. Για την επίλυση του δυσχερούς προβλήματος του προσδιορισμού των θεμιτών ή αντικειμενικών αναγκών πληροφόρησης του κοινού σε μια δημοκρατική κοινωνία (για την έννοια της ρήτρας της "δημοκρατικής κοινωνίας", η οποία αναγράφεται και στο άρθρο 29 της Οικουμενικής Διακηρύξεως και τα άρθρα 8, 9, 10 και 11 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως καθώς και για την ιστορία αναγραφής της ρήτρας αυτής στην Οικουμενική Διακήρυξη βλ. Φ. Βεγλερή, Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων του ανθρώπου (1982) σ. 78 επ., 80, σημ. 87) και του ειδικότερου προσδιορισμού της εκτάσεως και του περιεχομένου των αναγκών αυτών, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το ότι α) το δικαίωμα του κοινού για πληροφόρηση αποτελεί βασικό ατομικό και πολιτικό δικαίωμα, αφού αποτελεί την προϋπόθεση για τη διαμόρφωση υπεύθυνης γνώμης από τον πολίτη (βλ. Μάνεση, Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας εντύπων στο περιοδικό Σύνταγμα 1977. 11), β) ότι τα κριτήρια προσδιορισμού των θεμιτών αναγκών πληροφόρησης του κοινού πρέπει να είναι διαφορετικά όταν πρόκειται για πρόσωπα που διαδραματίζουν έναν ενδιαφέροντα ρόλο στην κοινωνική ζωή και γενικά συμμετέχουν στο δημόσιο βίο. Ιδιαίτεροι προβληματισμοί ανακύπτουν στην περίπτωση που είναι "πρόσωπο της επικαιρότητας" κάποιος κατηγορούμενος ενόψει του ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια οριακή περίπτωση θεμιτής ανάγκης του κοινού για πληροφόρηση η οποία συγκρούεται με το δικαίωμα του κατηγορουμένου να προστατέψει την προσωπικότητά του (βλ. Φ. Παπαρρηγοπούλου -Σκορίνη, ΝοΒ 25.278 επ., Ν. Παπαντωνίου, Γεν. Αρχές (1983) σ.133). Στο στάδιο της προδικασίας, που πρέπει να διέπεται από το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου, θα βαρύνει η προστασία της προσωπικότητας, από το δικαίωμα πληροφόρησης της κοινότητας (βλ. σχετ. OLG Frankfurt, URT. V. 24.9.1970, NJW 1971 σ. 47 επ. (σχόλιο Traub) και OLG Braunschweig, URT. V. 24.10.1974, NJW 1975 σ. 651 με σχόλιο Kamm). Εξάλλου από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 362 και 363 του ΠΚ προκύπτει ότι για τη στοιχειοθέτηση του

εγκλήματος της συκοφαντικής δυσφημήσεως απαιτείται η διάδοση ή ισχυρισμός από το δράστη ενώπιον άλλου για τρίτον γεγονότος που μπορεί να βλάψει την τιμή ή την υπόληψη αυτού. Απαιτείται επίσης το γεγονός στο οποίο αναφέρεται η διάδοση αυτή ή ο ισχυρισμός να είναι ψευδές και ο υπαίτιος να γνώριζε την αναλήθειά του. Ως γεγονός θεωρείται κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων κάθε συγκεκριμένο περιστατικό του εξωτερικού κόσμου που ανάγεται στο παρελθόν ή παρόν που υποπίπτει στις αισθήσεις και αντίκειται στην ηθική και την ευπρέπεια (βλ. ΑΠ 478/1986 ΠοινΧρ ΛΣΤ ' 661, ΑΠ 1156/1985 ΠοινΧρ ΛΣΤ ' 172, ΑΠ 934/1989 ΠοινΧρ Μ' 275). Κατά το άρθρο 367 ΠΚ ο άδικος χαρακτήρας των εξυβριστικών ή δυσφημιστικών εκδηλώσεων αίρεται, εκτός άλλων περιπτώσεων και όταν έγιναν προς εκτέλεση νομίμου καθήκοντος, όπως είναι η προστασία δικαιώματος ή άλλου δικαιολογημένου ενδιαφέροντος, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση ότι οι εκδηλώσεις αυτής δεν περιέχουν συστατικό στοιχείο της συκοφαντικής δυσφημήσεως, αποτελούν στη συγκεκριμένη περίπτωση το επιβαλλόμενο και αντικειμενικώς αναγκαίο μέσο για τη διαφύλαξη του δικαιώματος ή την ικανοποίηση του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος και ο σκοπός του δράστη δεν κατευθύνεται στην προσβολή της τιμής του άλλου (βλ. ΑΠ 934/1989 ΠοινΧρ Μ' 275). Ως δικαιολογημένο συμφέρον κατά την έννοια της ανωτέρω διατάξεως θα πρέπει να νοηθεί και το συμφέρον του κοινού για πληροφόρηση. Το συμφέρον του κοινού για πληροφόρηση δεν συνιστά απόλυτο δικαιολογητικό λόγο επεμβάσεως στην προσωπικότητα, αλλά η επίκλησή του από το δράστη οδηγεί σε στάθμιση συμφερόντων κατά την οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη μεταξύ άλλων α) η συνταγματική αναγνώριση της ελευθερίας εκφράσεως και ειδικότερα μέσω του τύπου, η οποία προσδίδει ιδιαίτερο βάρος στην αποστολή του τύπου. β) τα διεθνή κείμενα που έχουν διατυπωθεί σχετικά με τη θέση και τις δραστηριότητες του τύπου και τα οποία συντελούν στη διαμόρφωση του περιεχομένου των συναλλακτικών ηθών και της αντικειμενικής καλής πίστης (βλ. Γ. Καράκωστα, Προσωπικότητα και τύπος (1991) σ. 71-72). Πρέπει να γίνει δεκτό ότι δημοσιεύματα που περιέχουν αναληθείς ισχυρισμούς που δεν συνδέονται με μία αληθινή πραγματική κατάσταση και για τα οποία ο συντάκτης δεν τήρησε τις συναλλακτικές υποχρεώσεις θεμελιώνουν χωρίς άλλο τον παράνομο χαρακτήρα της προσβολής της προσωπικότητας και δεν τίθεται θέμα δικαιολογημένου ενδιαφέροντος και σταθμίσεως συμφερόντων (βλ. Γ. Καράκωστα, ό.π. σ. 75). Περαιτέρω ως αδικήματα που τελούνται δια του τύπου νοούνται τα αδικήματα του

κοινού ποινικού δικαίου, εκείνα δηλαδή που προβλέπονται και τιμωρούνται από τον Ποινικό Κώδικα ή από τους ειδικούς ποινικούς του τύπου ως μέσου για την εκδήλωσή τους (ΟΛΑΠ 759/1988 ΠοινΧρ ΛΗ' 876, ΑΠ 136/1989 ΠοινΧρ ΛΘ' 740). Τέλος, κατά το άρθρο 46 παρ. 1 περίπτ. β' του α.ν.1092/1938 που επανήλθε σε ισχύ με το άρθρο 2 του ν. 10/1975, όπως το άρθρο αυτό αριθμήθηκε με το άρθρο 1 παρ.13 του α.ν. 1683/1939 και τροποποιήθηκε με τα άρθρα 28 του ν. 2493/1953 και 1 του ν.δ. 3824/1958, όταν πρόκειται για εφημερίδες ή περιοδικά για τα αδικήματα που διαπράττονται με αυτά, μεταξύ των άλλων, τιμωρούνται: α) ο συγγραφέας του δημοσιεύματος, β) ο διευθυντής και ιδιοκτήτης της εφημερίδας όπως και ο εκδότης αυτής. Στην προκειμένη περίπτωση από τις καταθέσεις των μαρτύρων της κατηγορίας που εξετάστηκαν ενόρκως στο δικαστήριο τούτο καθώς και τα έγγραφα, που αναγνώσθηκαν και αναφέρονται στα πρακτικά, την απολογία του παρόντος κατηγορουμένου και την όλη αποδεικτική διαδικασία αποδείχθηκε ότι οι κατηγορούμενοι με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση του ίδιου εγκλήματος δια της εκδιδόμενης στην Αθήνα ημερήσιας εφημερίδας "Ε.Τ." ισχυρίσθηκαν και διέδωσαν για τον εγκαλούμεντα Α.Μ. γεγονότα που μπορούσαν να βλάψουν την τιμή και την υπόληψή του, με γνώση της αναλήθειας των γεγονότων. Συγκεκριμένα στην ανωτέρω ημερήσια εφημερίδα των Αθηνών και στα φύλλα της 2.2.1989, 5.2.1989, 9.2.1989 και 19.4.1989 καταχωρίστηκαν τα αναφερόμενα στο κατηγορητήριο δημοσιεύματα των οποίων συγγραφέας είναι ο κατηγορούμενος Ι.Ν. δικηγόρος. Αφορμή για τη δημοσίευση των εν λόγω δημοσιευμάτων στην ανωτέρω εφημερίδα, της οποίας αρχισυντάκτης ήταν ο κατηγορούμενος Ι.Τ., έδωσε το από 18.1.1989 πόρισμα της Διοικητικής Επιτροπής Έρευνας στην Ε. Τράπεζα, σχετικώς με τη συναλλαγή πωλήσεως όπλων από την Ε. στο Ιράν. Με τα δημοσιεύματα αυτά δεν γίνεται παράθεση ορισμένων τμημάτων του πορίσματος ή περιληπτική ανασκόπηση αυτού, αλλά δημοσιεύονται για τον εγκαλούμεντα αναληθή γεγονότα τα οποία ουδόλως περιλαμβάνονται στο πόρισμα ή περιλαμβάνονται με διαφορετική έννοια. Ειδικότερα με το ανωτέρω πόρισμα καταλογίζονταν ορισμένες πλημμέλειες, στα αναφερόμενα σ' αυτό πρόσωπα, μεταξύ των οποίων και ο εκκαλών, που ήταν τότε Διοικητής της Ε. Τράπεζας, αναφορικά με την υλοποίηση από τραπεζικής πλευράς ορισμένων εξαγωγών όπλων προς το Ιράν. Με το πόρισμα δεν καταλογίζονται άμεσα ευθύνες στον εγκαλούμεντα αλλά αφήνεται από το όλο περιεχόμενό του να εννοηθεί ότι παρέλειψε, υπό την προεκτεθείσα ιδιότητά του, να

λάβει τα ενδεικνυόμενα μέτρα, ώστε η εξαγωγή όπλων, από τραπεζικής πλευράς, να γίνει με διαφάνεια και την τήρηση όλων των θεσμοθετημένων διαδικασιών. Από το όλο περιεχόμενο του πορίσματος ουδόλως προκύπτει ότι ο εκκαλών είχε κάποια ανάμειξη σε λαθρεμπόριο όπλων ή σε οπισθογραφήσεις συναλλαγματικών ούτε ότι ήταν άμεσος συνεργός ή μέλος συμμορίας, στην οποία συμμετείχαν και συγγενικά του πρόσωπα, και η οποία είχε ως σκοπό τη διανομή "τεράστιας μίζας" από το λαθρεμπόριο όπλων, όπως αναληθώς αναφέρεται στα επίμαχα δημοσιεύματα. Έτσι, οι κατηγορούμενοι, υπό την προεκτεθείσα ιδιότητα, δημοσίευσαν στο φύλλο της 2.2.1989, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα αναληθή γεγονότα, τα οποία ουδόλως αναφέρονται άμεσα ή έμμεσα, για το πρόσωπο του εκκαλούντος στο πόρισμα: "Τμήμα μεγάλης κομπίνας ήταν το τμήμα μεγάλων επιχειρήσεων της Ε. Τράπεζας και άμεσος συνεργός ήταν ο ίδιος εκλεκτός του Κ. τότε διοικητής της Ε. Τράπεζας κ. Μ». Στη συνέχεια στο ίδιο δημοσίευμα αναφέρεται ότι δήθεν το σχετικό πόρισμα αφήνει σαφώς να εννοηθεί ότι "η τεράστια μίζα δεν καταβλήθηκε σε αλλοδαπούς αλλά σε κάποιους πασοκανθρώπους" και ότι το σχετικό πόρισμα αναφέρει τάχα ότι «ο Κ. σε συνεννόηση με τον Μ. προώθησαν τη συναλλαγματική με παράνομη οπισθογράφιση. Με την οπισθογράφιση αυτή άλλαξε στο δρόμο ο τελικός παραλήπτης της χοντρή μίζας και την προεξόφληση της συναλλαγματικής δεν την ζήτησε ούτε την έκανε ο αρχικός παραλήπτης της συναλλαγματικής δηλαδή η εταιρεία Κ. αλλά την προεξόφληση ζήτησαν και πέτυχαν στην Ελβετία σε δολάρια ο πρώην πρόεδρος της Ε.Κ. και ο Κ. σε συνεργασία με τον Μ. και μερικούς άλλους τραπεζικούς υπαλλήλους". Το ανωτέρω δημοσίευμα θίγει σαφώς την τιμή και υπόληψη του εγκαλούντα γιατί τον εμφανίζει να έχει ενεργό ανάμειξη σε λαθρεμπόριο όπλων, ως συμμετέχοντα σε τμήμα μεγάλης κομπίνας και συνεργό παράνομης εξόφλησης συναλλαγματικής. Αναληθώς αναφέρεται επίσης στο δημοσίευμα της 5.2.1989 ότι δήθεν το ανωτέρω πόρισμα επιρρίπτει ευθύνες στον Κ. για λαθρεμπόριο όπλων και ότι "ανάλογες ευθύνες ρίχνει και σε μεγαλύτερα κεφάλια της Ε., στον πρώην διοικητή, τον γνωστό από την απάτη Π.Μ. ...». Ανεξάρτητα του ότι, το πόρισμα ουδόλως αναφέρει ότι ο εκκαλών έχει οποιαδήποτε ανάμειξη σε λαθρεμπόριο όπλων, οι κατηγορούμενοι ουδόλως επικαλούνται κάποιο άλλο αποδεικτικό στοιχείο από το οποίο να προκύπτει έστω και έμμεσα, η συμμετοχή του εκκαλούντα σε λαθρεμπόριο όπλων. Το αναφερόμενο επίσης στο δημοσίευμα αυτό για "απάτη Π." δεν ήταν ψευδές, όμως ήταν αναληθές ότι το όνομα του εγκαλούνταν ήταν γνωστό από την

απάτη Π. Το δημοσίευμα σαφώς αφήνει να εννοηθεί ότι ο εκκαλών είχε ενεργό ανάμειξη και στην απάτη Π., ενώ για την υπόθεση αυτή, όπως αποδείχθηκε, ο εκκαλών είχε απαλλαγεί με βούλευμα, γεγονός το οποίο γνώριζαν οι κατηγορούμενοι. Αναληθή είναι επίσης, όπως αποδείχθηκε, τα αναφερόμενα για το πρόσωπο του εκκαλούντα, στο φύλλο της 9.2.1989 και συγκεκριμένα ότι "η μίζα αυτή όπως είναι γνωστό με ενέργειες του τότε διοικητή της Τράπεζας Α.Μ., είχε πληρωθεί παράτυπα και παράνομα στους πασοκανθρώπους... μεταξύ των στελεχών που πήραν μέρος στην κομπίνα είναι και κάποιος Γ. ο Γ. είχε άμεσο σύνδεσμο με τη συμμορία Κ.Μ. αφού είναι ανιψιός του Μ., δηλαδή γιος της αδελφής του". Τα ανωτέρω γεγονότα τα αναφερόμενα στο φύλλο της 9.2.1989 σαφώς θίγουν την τιμή και υπόληψη του εκκαλούντα εφόσον τον εμφανίζουν ως συμμετέχοντα στην "κομπίνα" με τις "μίξεις" και μάλιστα με άμεσο σύνδεσμο στη συμμορία του Κ., τον γιο της αδελφής του ονόματι Γ., ενώ όπως αποδείχθηκε ο εκκαλών δεν έχει αδελφή και επομένως ο Γ., που ήταν υπάλληλος της Ε. δεν είχε καμία συγγενική σχέση με τον εκκαλούντα. Τέλος, όπως αποδείχθηκε, αναληθή ήταν τα όσα καταχωρίστηκαν για τον εκκαλούντα στο φύλλο της 19.4.1989 και συγκεκριμένα ότι "Μάλιστα ο Γ. είναι ανιψιός του επί 5 χρόνια διοικητή της Ε. Α.Μ., ο οποίος κατηγορείται ήδη για ανάμειξη σε σωρεία σκανδάλων...". Ο Γ. όπως κατέθεσαν οι εξετασθέντες μάρτυρες κατηγορίας δεν είχε συγγενική σχέση με τον εκκαλούντα, ούτε εξάλλου αναφέρεται στο ανωτέρω πόρισμα, που ισχυρίζονται οι κατηγορούμενοι ότι αποτέλεσε τη βάση για τα επίμαχα δημοσιεύματα, ότι ο Γ. και ο Γ. ήταν ανιψιοί του εκκαλούντα. Από την προσήκουσα αξιολόγηση όλων των προσκομιζόμενων αποδεικτικών στοιχείων προκύπτει σαφώς ότι ο συντάκτης των ανωτέρω δημοσιευμάτων κατηγορούμενος Ι.Ν. γνώριζε την αναλήθεια των παραπάνω γεγονότων, με τη μόρφωση δε την οποία διαθέτει (εκτός από δημοσιογράφος είναι και δικηγόρος) και την κοινωνική του πείρα, μπορούσε ευχερώς να αντιληφθεί ότι τα περιλαμβανόμενα στα ανωτέρω δημοσιεύματα γεγονότα μπορούσαν να βλάψουν την τιμή και την υπόληψη του εκκαλούντος. Από το όλο περιεχόμενο των δημοσιευμάτων διαφαίνεται πρόθεση του συντάκτη αυτών να προσβάλλει την τιμή και υπόληψη του εκκαλούντος και για το λόγο αυτό δεν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 367 παρ. 1 ΠΚ γιατί οι κατηγορούμενοι ξεπέρασαν κατά πολύ το επιβαλλόμενο μέτρο, διότι, αν πράγματι στόχος των δημοσιευμάτων ήταν η πληροφόρηση του κοινού, μπορούσαν με άλλες εκφράσεις να αποδώσουν το περιεχόμενο του ανωτέρω πορίσματος και να εκτελέσουν το καθήκον

του δημοσιογράφου, χωρίς να θιγεί η προσωπικότητα του εκκαλούντα. Το συμφέρον του κοινού για πληροφόρηση πρέπει να θεωρηθεί ως δικαιολογημένο συμφέρον κατά την έννοια του άρθρου 367 ΠΚ, δεν συνιστά όμως απόλυτο δικαιολογητικό λόγω επεμβάσεως στην προσωπικότητα. Η δημοσίευση στην προκείμενη περίπτωση των ανωτέρω αναληθών γεγονότων και ισχυρισμών για το πρόσωπο του εκκαλούντα τα οποία δεν συνδέονται με μία αληθινή πραγματική κατάσταση και για τα οποία ο συντάκτης των δημοσιευμάτων δεν τήρησε τις συναλλακτικές υποχρεώσεις, θεμελιώνουν, κατά την κρατήσασα στο δικαστήριο γνώμη τον παράνομο χαρακτήρα της προσβολής της προσωπικότητας του εκκαλούντα, μία από τις εκφάνσεις της οποίας αποτελεί και η τιμή και η υπόληψη αυτού, η οποία και προσβλήθηκε και μάλιστα κατά τρόπο έντονο. Η δημοσίευση των ανωτέρω δημοσιευμάτων έγινε ενώ η όλη υπόθεση βρισκόταν ακόμη στο στάδιο της προδικασίας, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, διέπεται από το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου. Στο στάδιο αυτό έπρεπε να βαρύνει περισσότερο η προστασία της προσωπικότητας του κατηγορουμένου, από το δικαίωμα πληροφόρησης της κοινότητας. Θα πρέπει να τονιστεί ότι ο εκκαλών παραπέμφθηκε να δικασθεί στο Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων για παράβαση καθήκοντος στην Υπηρεσία, όμως τελικά αθωώθηκε όπως προκύπτει από το προσκομιζόμενο απόσπασμα της με αριθ. 232/1992 αποφάσεως του Τριμελούς Εφετείου (Κακουρηγημάτων) Αθηνών. Ύστερα από όλα όσα προαναφέρθηκαν, πρέπει, κατά την πλειοψηφούσα γνώμη του δικαστηρίου, να κηρυχθούν ένοχοι οι κατηγορούμενοι της αποδιδόμενης σε αυτούς αξιόποινης πράξης της συκοφαντικής δυσφημίσεως δια του τύπου. Κατά τη γνώμη όμως ενός μέλους του δικαστηρίου, οι κατηγορούμενοι έπρεπε να κηρυχθούν αθώοι για τους ακόλουθους λόγους: Κατά το άρθρο 367 ΠΚ "δεν αποτελούν άδικη πράξη: α) οι δυσμενείς κρίσεις για επιστημονικές, καλλιτεχνικές ή επαγγελματικές εργασίες, β) οι δυσμενείς εκφράσεις που περιέχονται σε έγγραφο δημόσιας αρχής για αντικείμενα που ανάγονται στον κύκλο της υπηρεσίας της, καθώς και γ) οι εκδηλώσεις που γίνονται για την εκτέλεση νόμιμων καθηκόντων, την άσκηση νόμιμης εξουσίας ή για τη διαφύλαξη (προστασία) δικαιώματος ή από άλλο δικαιολογημένο ενδιαφέρον, ή δ) σε ανάλογες περιπτώσεις. Η προηγούμενη διάταξη δεν εφαρμόζεται: α) όταν οι παραπάνω κρίσεις και εκδηλώσεις περιέχουν τα συστατικά στοιχεία της πράξεως του άρθρου 363, καθώς και β) όταν από τον τρόπο της εκδηλώσεως ή από τις περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη, προκύπτει σκοπός εξυβρίσεως". Από το

συνδυασμό των παραπάνω διατάξεων προκύπτει: 1) Ότι ο άδικος χαρακτήρας των πράξεων της εξυβρίσεως και της απλής δυσφημίσεως, που προβλέπονται από τα άρθρα 361 και 362 ΠΚ αντιστοίχως, αίρεται μεταξύ άλλων και στην περίπτωση κατά την οποία κάποιος προβαίνει σε δυσμενείς κρίσεις προς διαφύλαξη (προστασία) νομίμου δικαιώματος ή για άλλο δικαιολογημένο ενδιαφέρον. Τέτοιο ενδιαφέρον (που πηγάζει από την προστατευόμενη από το Σύνταγμα και τους νόμους ελευθερία και κοινωνική αποστολή του τύπου) έχουν και τα πρόσωπα που συνδέονται άμεσα με τη λειτουργία του, για τη δημοσίευση ειδήσεων και γεγονότων σχετικών με πράξεις και συμπεριφορά φυσικών ή νομικών προσώπων ή ομάδων προσώπων που ενδιαφέρουν το κοινωνικό σύνολο και γενικώς και άλλους. Γι' αυτό μπορούν να προβαίνουν σε δημοσίευσή τους για πληροφόρηση, ενημέρωση και κατατόπιση του κοινού και με οξεία ακόμη κριτική τους και δυσμενείς χαρακτηρισμούς. Και 2) ότι και στην αμέσως παραπάνω περίπτωση ο άδικος χαρακτήρας της εξυβριστικής ή δυσφημιστικής εκδηλώσεως δεν αίρεται και συνεπώς παραμένει η ποινική ευθύνη όσες φορές συντρέχει περίπτωση συκοφαντικής δυσφημίσεως ή από τον τρόπο εκδηλώσεως ή από τις περιστάσεις που έγινε προκύπτει σκοπός εξυβρίσεως. Ο σκοπός αυτός υπάρχει όταν η εξυβριστική ή δυσφημιστική εκδήλωση δεν ήταν πραγματικά αναγκαία για να αποδοθεί όπως έπρεπε αντικειμενικά το περιεχόμενο της σκέψεως του πράττοντος για προστασία δικαιολογημένου ενδιαφέροντος και ο δράστης, ενώ γνώριζε τούτο, χρησιμοποίησε την προσβλητική εκδήλωση με πρόθεση να βλάψει την τιμή ορισμένου προσώπου (ΑΠ 137/1985 ΠοινΧρ ΛΕ' 676, 1911,1912/1974 ΠοινΧρ ΛΕ' 585, 586, ΑΠ 701/1981 ΠοινΧρ ΛΒ' 27). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, από το σύνολο του αποδεικτικού υλικού που προαναφέρθηκε, αποδείχθηκαν τα εξής: Στην ημερήσια εφημερίδα των Αθηνών "Ε.Τ.", της οποίας αρχισυντάκτης ήταν ο κατηγορούμενος Ι.Τ., καταχωρίστηκαν τα δημοσιεύματα που αναφέρονται στο κατηγορητήριο και των οποίων συγγραφέας είναι ο πρώτος κατηγορούμενος Ι.Ν. Τα δημοσιεύματα αυτά αναφέρονται ρητώς στο από 18.1.1989 πόρισμα της Διοικητικής Επιτροπής Ερεύνης στην Ε. Τράπεζα σχετικώς με τη συναλλαγή πωλήσεως όπλων από την Ε. στο Ιράν. Με τα δημοσιεύματα γίνεται επιλεκτική και περιληπτική ανασκόπηση του ανωτέρου 46/σελίδας πορίσματος με συνδυασμό καυστικής επικρίσεως των ατόμων που αναφέρονται σ' αυτό, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και ο μηνυτής Α.Μ., ο οποίος ήταν διοικητής της παραπάνω Τράπεζας. Από όλα τα δημοσιεύματα προκύπτει

ότι τα γεγονότα που αναφέρονται σ' αυτά φέρονται να πηγάζουν από το περιεχόμενο του πιο πάνω πορίσματος, με το οποίο καταλογίζονται πλημμέλειες στα πρόσωπα που αναφέρονται σ' αυτό, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και ο μηνυτής είτε ονομαστικώς (πρβλ. σ. 9-10 του πορίσματος), είτε ως αρμόδια προϊσταμένη Διοίκηση των άλλων τραπεζικών υπαλλήλων (πρβλ. σ. 40-41 του πορίσματος). Με βάση μάλιστα το πόρισμα αυτό ασκήθηκε ποινική δίωξη κατά των ανωτέρω προσώπων που κατέληξε σε απαλλαγή ορισμένων από αυτούς, μεταξύ των οποίων και ο τωρινός μηνυτής, δεν μπορεί όμως να γίνει λόγος για συκοφαντική δυσφήμιση σε βάρος του από μέρους των κρινόμενων κατηγορουμένων, έστω και αν η δημοσιογραφική σύμπτυξη του πορίσματος παρουσιάστηκε με δριμύ δημοσιογραφικό ύφος, εφόσον έγινε κατ' εκτίμηση του περιεχομένου του και αποσκοπούσε να δια φωτίσει την κοινή γνώμη για το σπουδαίο πολιτικό-κοινωνικό ζήτημα της εύρυθμης λειτουργίας της Ε. Τράπεζας και της Ε., σε μία περίοδο κοινωνικής αμφιβολίας στον τομέα αυτό. Για τον ίδιο λόγο κρίνονται δικαιολογημένες και ενδεχομένως εκφράσεις μειωτικές για τον μηνυτή, εφόσον από την όλη δομή των δημοσιευμάτων δεν καταφαίνεται κατ' αντικειμενική κρίση πρόθεση προσβολής του, αλλά κυριαρχεί η εκπλήρωση της κοινωνικής αποστολής του δημοσιογραφικού επαγγέλματος προς έλεγχο και επίκριση των πράξεων των αναφερομένων προσώπων που ασκούσανε έργο δημοσίου ενδιαφέροντος. Έτσι οι κατηγορούμενοι ενήργησαν τις παραπάνω δημοσιεύσεις όχι με κατάχρηση του κατ' άρθρο 14 του Συντάγματος δικαιώματος της ελευθεροτυπίας, αλλά από νόμιμο καθήκον και δικαιολογημένο ενδιαφέρον προς ενημέρωση του κοινού, για να ρυθμίσει αναλόγως τις αντιδράσεις του, ενόψει των συνθηκών που επικρατούσαν. Με βάση όλα αυτά το περιεχόμενο των δημοσιευμάτων αποτελεί καλόπιστη κριτική, έστω και με τρόπο έντονο, που όμως δεν εξέρχεται από τα ακραία όρια της ασκήσεως καλόπιστου ελέγχου και συνεπώς δεν ενέχει χαρακτήρα καταφρονήσεως, γι' αυτό κατά τη γνώμη του μέλους αυτού του δικαστηρίου, οι κατηγορούμενοι έπρεπε να κηρυχθούν αθώοι (ΑΠ 137/85 ΠοινΧρ ΛΕ' 676, 484/84 ΠοινΧρ ΛΔ' 914, 809/84 ΠοινΧρ ΛΕ' 58, 904/80 ΠοινΧρ ΛΑ' 39, ΑΠ 197/61,127/60, 380/25, Π.Ρ. 15/55 ΠοινΧρ Ε♦ 197, Σακελλαρίου στα ΠοινΧρ Θ' 42 και Παπαδάτος στα ΠοινΧρ Ε' 222).

Δικαστήριο: ΕΦΕΤΕΙΟ

Τόπος: ΑΘΗΝΑ

Αριθ. Απόφασης: 10745

Ετος: 1991

Περίληψη Τύπος - Αστική ευθύνη - Αρμοδιότητα - Σύνταγμα - Ελευθερία τύπου - Αποζημίωση - Προσωπικότητα - Πειθαρχικές κυρώσεις -. Μόνο οι αγωγές οι στρεφόμενες κατά του ιδιοκτήτη ενός εντύπου εκδικάζονται κατά τις διατάξεις της ειδικής διαδικασίας των εργατικών διαφορών. Αγωγές κατά του συντάκτη του δημοσιεύματος ή του εκδότη, αν δεν είναι ιδιοκτήτης, εκδικάζονται κατά τις διατάξεις της γενικής, τακτικής διαδικασίας. Η καθ' ύλην αρμοδιότητα ερευνάται αυτεπαγγέλτως από το εφετείο. Προϋπόθεση της ευθύνης του ιδιοκτήτη, η ευθύνη του συντάκτη. Ελευθερία του τύπου και της δημοσιογραφίας. Όρια. Τα δημόσια πρόσωπα οφείλουν να ανεχθούν την άσκηση οξείας κριτικής. Οι δημοσιογράφοι - τηλεπαρουσιαστές είναι δημόσια πρόσωπα. Αξίωση αποζημίωσης κατά τα άρθρ. 57 και 59 Ακ δεν υφίσταται, αν η προσβολή της προσωπικότητας είναι σύννομη και δεν υπάρχει καταχρηστική άσκηση δικαιώματος. Οι πειθαρχικές κυρώσεις δεν αποτελούν κατ' ανάγκη προϋπόθεση ποινικών ή αστικών ευθυνών.

Κείμενο Απόφασης

Η ενάγουσα και ήδη εφεσίβλητη Ε.Σ., σε αγωγή κατά των ήδη εκκαλουσών Α.Π. και ΑΕ "Εκδόσεις Α." απευθυνόμενη προς το ΜΠρΑθ, ισχυρίστηκε ότι η πρώτη εναγόμενη, δημοσιογράφος, συνέταξε και καταχώρησε στο φύλλο της 10 Μαΐου 1990 της ημερήσιας αθηναϊκής εφημερίδας "Απογευματινή", ιδιοκτήτρια της οποίας είναι η δεύτερη εναγόμενη ΑΕ, το αναφερόμενο στην αγωγή κείμενο το οποίο είναι υβριστικό και συκοφαντικό, και προσβάλλει την προσωπικότητα της ενάγουσας, επίσης δημοσιογράφου, εργαζομένης τότε στην Ελληνική Τηλεόραση ότι όταν οι εναγόμενες πληροφορήθηκαν τις αντιδράσεις της ενάγουσας, η οποία διαμαρτυρήθηκε στη Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ), δημοσίευσαν στο φύλλο της 11 Μαΐου 1990, στην ίδια στήλη της ίδιας εφημερίδας,

που επώνυμα συντάσσει η πρώτη εναγόμενη, άλλο εξίσου προσβλητικό για την ενάγουσα κείμενο, επίσης αναφερόμενο στην αγωγή. Γι' αυτό ζήτησε να υποχρεωθούν οι εναγόμενες, εις ολόκληρον, να της καταβάλουν ως αποζημίωση-χρηματική ικανοποίηση προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που της προκάλεσαν τα παραπάνω κείμενα, 10.000.000 δρχ. με το νόμιμο τόκο από την επίδοση της αγωγής έως την εξόφληση του ποσού, να υποχρεωθούν σε επώνυμη και ενυπόγραφη δήλωση με την οποία να διαψεύδουν και να ανακαλούν τους ισχυρισμούς που περιέχουν τα κείμενα αυτά, να "διαταχθούν να παραλείψουν κάθε νέα προσβολή της τιμής και της υπολήψεως (της) στο μέλλον, με την απειλή χρηματικής ποινής 100.000 δρχ., κατά της πρώτης εναγόμενης και των μελών του διοικητικού συμβουλίου της δεύτερης, τόσο για την άρνησή τους να προβούν στην επιβαλλόμενη δήλωση, όσο και για κάθε επανάληψη της προσβολής της τιμής και της υπολήψεως (της) στο μέλλον" και να δημοσιεύσει στην 7η σελίδα της μέσα σε πλαίσιο, την είδηση για την έκδοση της κατανηφιστικής απόφασης, με το ονοματεπώνυμο της ενάγουσας και στη θέση στην οποία θα έχει καταχωρηθεί η απόφαση, να απειληθεί δε κατά της δεύτερης εναγόμενης χρηματική ποινή 50.000 δρχ. για κάθε ημέρα καθυστέρησης των επιβαλλόμενων δημοσιεύσεων. Κατά τη συζήτηση, η ενάγουσα περιόρισε, νομίμως με τις προτάσεις της (223 ΚΠολΔ), το αίτημά της σε εν μέρει κατανηφιστικό (3.000.000 δρχ.) και εν μέρει αναγνωριστικό (7.000.000). Το Πρωτοδικείο, δικάζοντας κατά τις διατάξεις της ειδικής διαδικασίας των εργατικών διαφορών (άρθ. 16 παρ. 2, 663-676 ΚΠολΔ), σύμφωνα και με τις διατάξεις του άρθρου μόνου παρ. 4 ν. 1178/81 "περί αστικής ευθύνης του τύπου και άλλων τινών διατάξεων", δέχτηκε εν μέρει την αγωγή. Με την κρινόμενη έφεση, οι εναγόμενες παραπονιούνται για αναρμοδιότητα καθ' ύλην του Μον. Πρωτοδικείου, όσο αφορά την πρώτη εναγόμενη (1ος λόγος της έφεσης), και για εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου αλλά και για εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων ως προς την - έστω και εν μέρει - παραδοχή της αγωγής και ειδικότερα για τον προσδιορισμό της χρήμα. ικανοποίησεως που επιδικάστηκε στην ενάγουσα σε 500.000 δρχ. (2ος λόγος), ζητούν δε να εξαφανιστεί, "άλλως να μεταρρυθμιστεί", η εκκαλούμενη απόφαση. Κατά το άρθρο μόνο παρ. 1 ν. 1178/81, ο ιδιοκτήτης κάθε εντύπου υποχρεούται σε πλήρη αποζημίωση για την παράνομη περιουσιακή ζημία καθώς και σε χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που προξενήθηκαν υπαίτια, με δημοσίευμα το οποίο θίγει την τιμή ή την υπόληψη κάθε ατόμου, έστω και αν η κατά το άρθρ. 914

ΑΚ υπαιτιότητα, η κατά το άρθρ. 919 ΑΚ πρόθεση και η κατά το άρθρ. 920 ΑΚ γνώση ή υπαίτια άγνοια συντρέχει στο συντάκτη του δημοσιεύματος ή αν αυτός είναι άγνωστος, στον εκδότη ή στο διευθυντή συντάξεως του εντύπου. Στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου ορίζεται το ελάχιστο ποσό το οποίο θα πρέπει να καταβληθεί ως χρηματική ικανοποίηση σύμφωνα με το άρθρ. 932 ΑΚ. Οι απαιτήσεις που βασίζονται στις διατάξεις του ν. 1178 δικάζονται, όπως ορίζει η παρ. 4 του παραπάνω άρθρου, κατά τη διαδικασία των εργατικών διαφορών (663-676 ΚΠολΔ) και κατά την παρ. 6 το δικαστήριο, εφόσον η απόφαση είναι κατανηφιστική, διατάζει υποχρεωτικώς τη δημοσίευσή της στην εφημερίδα η οποία έχει δημοσιεύσει το επιλήψιμο δημοσίευμα, σύμφωνα με όσα ειδικότερα ορίζονται στην ίδια παράγραφο (εδάφ. α), με την απόφαση δε καθορίζεται χρέμα. ποινή για κάθε ημέρα καθυστέρησης της δημοσίευσης της απόφασης, ίση προς το πενταπλάσιο τουλάχιστον της τιμής των κρατικών δια του Τύπου δημοσιεύσεων. Οι διατάξεις αυτές αναφέρονται μόνο στην ευθύνη του ιδιοκτήτη του εντύπου, φυσικού ή νομικού προσώπου, και όχι στο συντάκτη του επιλήψιμου δημοσιεύματος ή του εκδότη του εντύπου, αν ο ιδιοκτήτης δεν ταυτίζεται με τον εκδότη, ο οποίος εκδότης ορίζεται υποχρεωτικώς, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου μόνου του ν. 1178, και πρέπει να είναι φυσικό πρόσωπο που έχει μόνιμη κατοικία και διαμονή στην Ελλάδα και δεν καλύπτεται από οποιαδήποτε ασυλία, ετεροδικία ή άλλο λόγο που αίρει το αξιόποινο ή εμποδίζει τη δίωξη. Αυτό δεν σημαίνει ότι ο συντάκτης του επιλήψιμου δημοσιεύματος και ο εκδότης, αν δεν είναι και ιδιοκτήτης, παύουν να ευθύνονται προς αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας ή της ηθικής βλάβης που έχει προκληθεί από επιλήψιμο δημοσίευμα, αλλά η ευθύνη τους θεμελιώνεται στις κοινές διατάξεις (57-59, 914, 932 ΑΚ σε συνδυασμό - ενδεχομένως - με 361 επ. ΠΚ) και η σχετική αγωγή εκδικάζεται κατά τις διατάξεις της γενικής, τακτικής διαδικασίας από το καθ' ύλην (λόγω ποσού) αρμόδιο δικαστήριο (ad hoc οι αποφάσεις του Δικαστηρίου τούτου 2456/88 Ελλ Δνη 30.810, 3129/88 ΝοΒ 36.1243. Άλλως η απόφαση 9311/89 του ίδιου Δικαστηρίου). Συνεπώς, η κρινόμενη αγωγή, καθόσον στρέφεται κατά της πρώτης εναγόμενης Α.Π. ως συντάκτριας των επίμαχων δημοσιευμάτων, αναρμοδίως έχει εισαχθεί και εκδικασθεί από το ΜΠρ κατά την ειδική διαδικασία των άρθρ. 663 επ. ΚΠολΔ και της παρ. 4 του άρθρ. μόνου ν. 1178, αφού όπως προαναφέρθηκε υπάγεται, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρ. 18 και 22 ΚΠολΔ, στην αρμοδιότητα του ΠΠρΑθ, εκδικαζόμενη με τις διατάξεις της γενικής, τακτικής διαδικασίας. Εσφαλμένα επομένως το Πρωτοδικείο

έκρινε ότι και ως προς αυτή την εναγόμενη η αγωγή υπαγόταν στην αρμοδιότητά του και γι' αυτό ο πρώτος λόγος της έφεσης πρέπει να γίνει δεκτός ως και κατ' ουσίαν βάσιμος και να παραπεμφθεί, ως προς αυτήν, η αγωγή στο καθ' ύλην αρμόδιο ΠΠρΑθ, αλλά να συμψηφισθούν τα δικαστικά έξοδα, και των δύο βαθμών δικαιοδοσίας, επειδή υπήρχαν εύλογες αμφιβολίες ως προς την αρμοδιότητα του δικαστηρίου (179, 183 ΚΠολΔ). Απομένει έτσι η διερεύνηση από το Δικαστήριο τούτο της έφεσης καθόσον αυτή αφορά τη δεύτερη εναγόμενη-εκκαλούσα ΑΕ, ως ιδιοκτήτρια της εφημερίδας "Α." στην οποία δημοσιεύθηκαν τα κατά την αγωγή epilήψιμα κείμενα. Προϋπόθεση της ευθύνης του ιδιοκτήτη κάθε εντύπου σύμφωνα με το ν.1178 είναι η υπαιτιότητα ("... υπαιτίως επροξενήθησαν σαν...", άρθρο μόνο παρ.1 ν. 1178). Και ναι μεν ο ν. 1178, θεωρεί την υπαιτιότητα του ιδιοκτήτη εντύπου - αν πρόκειται για ιδιοκτήτη νομικό πρόσωπο, προφανώς των φυσικών προσώπων που εκφράζουν τη βούλησή του-υφιστάμενη έστω και αν η κατά το άρθ. 914 ΑΚ υπαιτιότητα, η κατά το άρθ. 919 ΑΚ πρόθεση και η κατά το άρθ. 920 ΑΚ γνώση ή υπαίτια άγνοια συντρέχουν στο πρόσωπο του συντάκτη, αλλά είναι πρόδηλο ότι αν δεν υπάρχει, για οποιοδήποτε λόγο, υπαιτιότητα των προσώπων αυτών (συντακτών), δεν υπάρχει και υπαιτιότητα του ιδιοκτήτη, οπότε δεν θεμελιώνεται εναντίον του αξίωση προς αποζημίωση των προσώπων εκείνων τα οποία θεωρούν ότι θίγονται από το επίμαχο δημοσίευμα (ΕΑ 3129/88 όπου παραπάνω). Από τις καταθέσεις των μαρτύρων, ενός από κάθε πλευρά, στο Πρωτοδικείο (βλ. το 379/91 πρακτικό συνεδριάσεως του ΜΠρΑθ), όλα τα έγγραφα που οι διάδικες επικαλούνται και προσάγουν και από τις ομολογίες που συνάγονται από τις προτάσεις τους (βλ. 261 ΚΠολΔ) αποδείχθηκαν τα εξής: Στο φύλλο της Πέμπτης 10.5.90 της ημερήσιας αθηναϊκής εφημερίδας "Α.", ιδιοκτήτρια της οποίας είναι η εναγόμενη ΑΕ, στη σελίδα 7, την οποία με τον τίτλο "Τσούζουν" - "Α -πολιτικό παρασκήνιο" συντάσσει η δημοσιογράφος Α.Π., όπως άλλωστε αναφέρεται στην ίδια σελίδα, κάτω από τη φωτογραφία της "τη στήλη γράφει η Α.Π." δημοσιεύθηκε σχόλιο με τον τίτλο "Η έξωθεν... κακή μαρτυρία!" (τα αποσιωπητικά και το θαυμαστικό στον τίτλο) το οποίο αναφέρει κατά λέξη: "Μπορεί βεβαίως η κυρία Σ. (ενάγουσα) να μην αναφερόταν στο θέμα που παρουσιάζει το δελτίο ειδήσεων. Μπορεί η κ. Σ. που παρουσίαζε το δελτίο ειδήσεων της Τρίτης το βράδυ, όταν είπε: "Μωρέ, τι λέει αυτός", να μην αναφερόταν στον κ. Μ. που εκείνη τη στιγμή βλέπαμε στην οθόνη μας το ρεπορτάζ από επίσημη επίσκεψή του στη Βόννη. Μπορεί να απευθυνόταν σε κάποιον άλλο μέσα στο

στούντιο και για κακή της τύχη να ήταν το μικρόφωνο ανοικτό και να βγήκε στον αέρα! (το θαυμαστικό στο κείμενο). Άντε όμως να πείσουμε τους οργισμένους - ΓΕΝΙΚΑ - (οι παύλες και τα κεφαλαία στο κείμενο) με την ΕΡΤ-1 αναγνώστες που "έσπασαν" (τα εισαγωγικά στο κείμενο) τα τηλέφωνα της εφημερίδας ωρυόμενοι! Ψυχραιμίαααα παιδιά!" (το θαυμαστικό στο κείμενο). Την επόμενη, Παρασκευή 11.5.90, ύστερα από διαμαρτυρίες της ενάγουσας, δημοσιεύθηκε στην ίδια σελίδα της ίδιας εφημερίδας και στην ίδια στήλη της ίδιας δημοσιογράφου, άλλο σχόλιο, με τον τίτλο "Όλες 'Σ.!' (τα εισαγωγικά του ονόματος Σ., στο κείμενο) το οποίο αναφέρει κατά λέξη: "Τι γίνεται πλέον στους αναγνώστες μας; Όποια τηλεπαρουσιάστρια ειδήσεων βλέπουν στη μικρή οθόνη τη θεωρούν κ. Σ. Γιατί ΔΕΝ (τα κεφαλαία στο κείμενο) ήταν η κ. Σ. η κυρία που σχολίασε την ώρα που προβαλλόταν το ρεπορτάζ από τη Δυτική Γερμανία με την επίσκεψη Μ.: "Τι λέει αυτός, μωρέ" αλλά μια άλλη τηλεπαρουσιάστρια στην ΕΡΤ-2 η κ.Χ. Βεβαίως οι αναγνώστες της "Α." αντιλαμβάνονται γιατί έπαθαν τέτοια... (τα αποσιωπητικά στο κείμενο) σύγχυση. Και η κ. Χ. είναι εξίσου εκτεθειμένη με την κ. Σ. κομματικά! (το θαυμαστικό στο κείμενο). Αυτά έχουν τα... (τα αποσιωπητικά στο κείμενο) παρελθόντα!" (το θαυμαστικό στο κείμενο). Η ενάγουσα η οποία είναι δημοσιογράφος, εργαζόταν τότε στην Ελληνική Τηλεόραση και παρουσίαζε και δελτία ειδήσεων, θεωρεί επιλήψιμα ως υβριστικά, συκοφαντικά και συνεπώς μειωτικά της προσωπικότητάς της και τα δύο προαναφερόμενα κείμενα. Είναι γεγονός ότι σε δελτίο ειδήσεων της ΕΡΤ-2, κατά την προβολή ανταπόκρισης (ρεπορτάζ) από την επίσημη επίσκεψη του Πρωθυπουργού Κ.Μ. στη Βόννη, το βράδυ της Τρίτης 8.5.90, ακούστηκε από την τηλεπαρουσιάστρια η φράση "τι λέει αυτός, μωρέ" και πολλοί αναγνώστες της εφημερίδας "Α.", η οποία είναι κοινώς γνωστό (ΚΠολΔ 336 παρ. 1) ότι ανήκει στις φιλικά προσκείμενες προς, την Κυβέρνηση εφημερίδες, τηλεφώνησαν διαμαρτυρόμενοι στα γραφεία της εφημερίδας και κατονομάζοντας ως τηλεπαρουσιάστρια που διетύπωσε το παραπάνω σκωπτικό σχόλιο την ενάγουσα. Αυτό αποτέλεσε και το έναυσμα για τη δημοσίευση του πρώτου κειμένου (της 10.5). Και στο κείμενο αυτό υποδηλώνεται ότι δεν ήταν η ενάγουσα η τηλεπαρουσιάστρια εκείνη που χρησιμοποίησε την παραπάνω έκφραση, δηλώνεται πάντως σαφώς τούτο στο δεύτερο (της 11.5, όπου η λέξη δεν με κεφαλαία γράμματα), οπωσδήποτε όμως και τα δύο κείμενα αποδίδουν στην ενάγουσα κομματική ένταξη, αντίθετη προς την Κυβέρνηση, και διαπνέονται από ειρωνική προς αυτήν διάθεση. Κατά το άρθ.14 παρ.

1 του Συντάγματος καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους και κατά το άρθ. 14 παρ. 2 εδάφ. α' ο τύπος είναι ελεύθερος. Με τις διατάξεις αυτές καθιερώνεται η ελευθεροτυπία και συνακόλουθα η ελεύθερη δημοσιογραφία η οποία, χωρίς να ανάγεται σε δημόσια λειτουργία, πρέπει να λειτουργεί προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Η ελευθεροτυπία και η ελεύθερη δημοσιογραφία, μέσα στα πλαίσια της συνταγματικά κατοχυρωμένης ελευθερίας του Τύπου, εμφανίζεται ως ελεύθερη έκφραση στοχασμών, ως αδέσμευτη ειδησεογραφία και ως έντονη άσκηση κριτικής και ελέγχου των δημοσίων προσώπων και πραγμάτων (βλ. Σεφ Άθω 9975/86 Έλλη 28.299, όπου και εκτεταμένο ενημερωτικό σημείωμα Ε. Κρουσταλάκη, 2456/88, 3129/88 όπου παραπάνω). Σύμφωνα πάντως με τα άρθ. 25 παρ. 3 Συντ. αλλά και 281 ΑΚ, το δικαίωμα της ελευθεροτυπίας, όπως και της ελεύθερης δημοσιογραφίας, υπόκειται στους περιορισμούς των νόμων (βλ. άλλωστε η και 14 παρ. 1 Σ "... τηρώντας τους νόμους του Κράτους"), με τους οποίους δεν επιδιώκεται να παρεμποδιστεί η ελευθεροτυπία και η άρρηκτα συνδεδεμένη με αυτήν ελεύθερη δημοσιογραφία, αλλά να προστατευθούν τα άτομα, τα νομικά πρόσωπα και το κοινωνικό σύνολο από την καταχρηστική άσκηση του συνταγματικού αυτού δικαιώματος. Όσο και αν τα όρια μεταξύ της ελεύθερης και της καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος της ελευθεροτυπίας και της ελεύθερης δημοσιογραφίας παραμένουν δυσδιάκριτα, σε ικανοποιητικό βαθμό προσδιορίζονται, ως προς την προστασία της τιμής και της υπόληψης, άρα και της προσβολής της προσωπικότητας, από τις διατάξεις των άρθ. 361-369 ΠΚ (κεφαλ. ΚΑ' ΠΚ - εγκλήματα κατά της τιμής), χωρίς να αποκλείεται - σε ακραίες περιπτώσεις - η εφαρμογή του άρθ. 281 ΑΚ σε συνδυασμό με το άρθ.25 παρ. 3 Συντ. κατά τα οποία κανένα δικαίωμα, έστω και αν κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα, δεν μπορεί να ασκείται κατά τρόπο που προφανώς υπερβαίνει την καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή τον κοινωνικό ή τον οικονομικό σκοπό του δικαιώματος. Το άρθ. 367 ΠΚ ορίζει ότι δεν αποτελούν άδικη πράξη, και συνακόλουθα δεν δημιουργούν υποχρέωση αποζημίωσης α) δυσμενείς κρίσεις για επιστημονικές, καλλιτεχνικές ή επαγγελματικές εργασίες β) δυσμενείς εκφράσεις που περιέχονται σε έγγραφα δημόσιας αρχής για αντικείμενο που ανάγεται στον κύκλο της υπηρεσίας γ) εκδηλώσεις που γίνονται για την εκτέλεση νόμιμων καθηκόντων, την άσκηση νόμιμης εξουσίας ή για τη διαφύλαξη (προστασία) δικαιώματος ή από δικαιολογημένο ενδιαφέρον δ) ανάλογες περιπτώσεις(367 παρ. 1

ΠΚ). Κατά το ίδιο άρθρο (παρ. 2), η διάταξη αυτή (της παρ. 1) δεν εφαρμόζεται όταν οι παραπάνω κρίσεις και εκδηλώσεις περιέχουν τα συστατικά στοιχεία της πράξης του άρθ. 363 ΠΚ (συκοφαντική δυσφήμιση) ή όταν από τον τρόπο της εκδήλωσης ή από τις περιστάσεις υπό τις οποίες τελέσθηκε η πράξη προκύπτει σκοπός εξυβρίσεως. Δικαιολογημένο ενδιαφέρον, που πηγάζει από τη συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία και την κοινωνική αποστολή του τύπου έχουν και τα πρόσωπα που συνδέονται με τη λειτουργία του - κατά κύριο λόγο οι δημοσιογράφοι - για τη δημοσίευση ειδήσεων (γεγονότων) και σχολίων σχετικών με τις πράξεις και τη συμπεριφορά προσώπων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για το κοινωνικό σύνολο. Γι' αυτό μπορούν να δημοσιεύουν ειδήσεις και σχόλια για τη σχετική πληροφόρηση και ενημέρωση του κοινού, με οξεία ακόμη κριτική ή δυσμενείς, ακόμη και σκωπτικούς ή ειρωνικούς, χαρακτηρισμούς (σχετ. ΑΠ 1653/83 ΝοΒ 32.543). Ο άδικος χαρακτήρας του δημοσιεύματος, δεν αίρεται και συνεπώς παραμένει υποχρέωση αποζημίωσης του παθόντος κατά το αστικό δίκαιο (ΑΚ 57-59, 299, 914, 932), αν συντρέχει περίπτωση συκοφαντικής δυσφήμισης ή από τις περιστάσεις που οδήγησαν στο δημοσίευμα προκύπτει σκοπός εξυβρίσεως, δηλαδή πρόθεση που κατευθύνεται ειδικά στην προσβολή της τιμής (ΑΠ 1653/81, ΕΑ 2456/88, 3129/88 ό.π.). Στην προκειμένη περίπτωση, από το περιεχόμενο των προαναφερόμενων επίμαχων δημοσιευμάτων, σε συνδυασμό με το όλο αποδεικτικό υλικό, δεν προκύπτει σκοπός εξυβρίσεως, δηλ. πρόθεση της συντάκτριας των δημοσιευμάτων που - ανεξάρτητα από τον ειρωνικό τόνο τους - να κατευθύνεται ειδικά στην προσβολή της τιμής της ενάγουσας, ως αμφισβήτηση της ηθικής ή της κοινωνικής αξίας της (βλ. Ν. Χωραφά :Γεν. Αρχαί του Ποιν. Δικαίου, έκδ. 4η, τ.1 παρ. 74, ΙΙΙ, Α2, 3 και Β1, 2), αφού τα δημοσιεύματα δεν περιέχουν καμία έκφραση που θέτει σε αμφισβήτηση την ηθική ή κοινωνική αξία της ενάγουσας, το δε ειρωνικό ύφος που τα διαπνέει δεν εκφεύγει από τα όρια της τρέχουσας δημοσιογραφικής πρακτικής. Θα πρέπει όμως να εξεταστεί το ενδεχόμενο της συκοφαντικής δυσφήμισής της μέσω των προαναφερόμενων κειμένων. Κατά το άρθ. 362 ΠΚ, δυσφήμιση υπάρχει όταν κάποιος ισχυρίζεται ή διαδίδει με οποιοδήποτε τρόπο για άλλον γεγονός που μπορεί να βλάψει την τιμή, με την προαναφερόμενη έννοιά της, ή την υπόληψή του, δηλ. την εκτίμηση για το πρόσωπό του που θεμελιώνεται στην κοινωνική του αξία (Χωραφάς: ό.π.). Κατά το άρθ. 363 ΠΚ, η απλή δυσφήμιση αποκτά τη βαρύτερη μορφή της συκοφαντικής, όταν το γεγονός που διαδίδεται είναι ψευδές και ο υπαίτιος γνωρίζει ότι είναι ψευδές, συνάμα

όμως το ψευδές αυτό γεγονός πρέπει να είναι ικανό να βλάψει την τιμή ή την υπόληψη του άλλου. Κατ' αρχήν το να αποδίδεται σε δημοσιογράφο πολιτική ή κομματική τοποθέτηση ή και ένταξη δεν συνιστά προσβολή της τιμής ή της υπόληψής του, ακόμη και αν ορισμένες ενέργειές του, πράξεις ή παραλείψεις του, αποδίδονται, έστω και ψευδώς, στην πολιτική ή την κομματική ένδειξη ή τοποθέτησή του, δεδομένου ότι τα κόμματα αποτελούν συστατικό στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος (βλ. 29, 37, 54, 68, 76 Συντ.) και από καμία διάταξη δεν απαγορεύεται η συμμετοχή δημοσιογράφων σε κομματικούς σχηματισμούς, ούτε αποτελεί προσβολή της τιμής ή της υπόληψής του, στην επαγγελματική έκφραση της προσωπικότητάς του, η απόδοση σ' αυτόν ενός ατυχούς, κατά την άσκηση των καθηκόντων του, περιστατικού όταν μάλιστα η επανόρθωση της ενδεχόμενης ανακρίβειας του περιστατικού είναι άμεση. Σε μία δημοκρατική κοινωνία, το άτομο το οποίο καθίσταται δημόσιο πρόσωπο, με την έννοια ότι γίνεται γνωστό σε ευρύτερο κύκλο του κοινού, όπως ένας δημοσιογράφος που συνδυάζει και την ιδιότητα του τηλεπαρουσιαστή, υπόκειται στον έλεγχο του Τύπου τον οποίο, και αν είναι σκωπτικός ή ειρωνικός, εφόσον δεν θίγεται η τιμή και η υπόληψή του, οφείλει να ανεχθεί. Έτσι, δεν μπορεί να θεωρηθεί συκοφαντικό το περιεχόμενο και των δύο δημοσιευμάτων της εφημερίδας "Α." που αφορούν την ενάγουσα και γι' αυτό δεν μπορεί να θεμελιωθεί αξίωση αποζημιώσεως κατά της εναγόμενης ΑΕ, ιδιοκτήτριας της εφημερίδας. Αλλά και αν απολειφθεί η ποινική πλευρά της υπόθεσης, ως γενεσιουργός ποινικής ευθύνης της συντάκτριας των δημοσιευμάτων και συνακόλουθα υποχρέωσης της εναγόμενης ΑΕ προς αποζημίωση της ενάγουσας, η προς αποζημίωση της τελευταίας υποχρέωση της εναγόμενης Α.Ε. δεν μπορεί να ανακύψει ως βασιζόμενη σε ευθύνη της συντάκτριας κατά τις διατάξεις των άρθρ. 914, 919 και 920 ΑΚ. Κατά το άρθρ. 914, όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει. Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν δεν υπάρχει παρανομία της συντάκτριας των δημοσιευμάτων, αφού αυτά εντάσσονται στα πλαίσια της άσκησης του επαγγέλματός της ως δημοσιογράφου, αλλά ούτε και υπαιτιότητα, δόλος ή αμέλεια, αφού δεν υπάρχει δόλος ως πρόθεση-ενέργεια κατευθυνόμενη στην προσβολή της τιμής ή της υπόληψης της ενάγουσας, στην επαγγελματική έκφραση της προσωπικότητάς της, αλλά ούτε και αμέλεια, με την έννοια ότι η συντάκτρια δεν κατέβαλε την απαιτούμενη στις συναλλαγές επιμέλεια (βλ. αντί άλλων Α. Τούση :Γεν. Αρχαί του Αστ. Δικαίου - έκδ. 1962 παρ. 84), στη

συγκεκριμένη περίπτωση την απαιτούμενη στην τρέχουσα δημοσιογραφική πρακτική προσοχή. Τούτο διότι και στο πρώτο δημοσίευμα εκφράζονται αμφιβολίες ως προς τη σύνδεση της ενάγουσας με το σκωπτικό σχόλιο που ήταν δυνατό να θεωρηθεί αναφερόμενο στον Πρωθυπουργό, και στο δεύτερο ρητώς αποκλείεται ότι η ενάγουσα ήταν η τηλεπαρουσιάστρια που διατύπωσε το σχόλιο αυτό. Οπωσδήποτε η ανάμειξη του ονόματος της ενάγουσας προήλθε από μια ατυχή συγκυρία πραγματικών περιστατικών: τη μετάδοση του σχολίου, το οποίο ήταν δυνατό, αν συσχετιστεί με την κατ' εκείνη τη στιγμή εμφάνιση του Πρωθυπουργού στους δέκτες της τηλεόρασης, να προκαλέσει δυσμενείς εντυπώσεις για την Ελλ. Τηλεόραση και τα πρόσωπα που τη στελεχώνουν, την πολιτική τοποθέτηση της ενάγουσας -την οποία δεν αμφισβητεί, βλ. την αγωγή και τις προτάσεις της, τόσο τις πρωτόδικες, όσο και τις προς το Δικαστήριο τούτο απευθυνόμενες - αλλά και τη συγκεκριμένη - υπέρ της Κυβερνήσεως - τοποθέτηση της εφημερίδας που δημοσίευσε τα παραπάνω κείμενα. Ούτε τα δημοσιεύματα αναφέρονταν σε τόσο σημαντικό θέμα ώστε να απαιτείται ενδελεχής έρευνα πριν το πρώτο δημοσίευμα καταχωρηθεί στην εφημερίδα - Κατά το άρθ. 919, όποιος με πρόθεση ζημιώσει άλλον κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά ήθη έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει. Από κανένα αποδεικτικό στοιχείο δεν συνάγεται, όπως προαναφέρθηκε, πρόθεση της συντάκτριας των δημοσιευμάτων να ζημιώσει την ενάγουσα και μάλιστα κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά ήθη, όπως το άρθ. 919 ΑΚ, απαιτεί, δηλαδή ενεργώντας αντίθετα προς τις ιδέες που πρέπει να διέπουν, κατά τη σύγχρονη γενική αντίληψη του "χρηστώς και εμφρόνως" σκεπτόμενου ανθρώπου, την κοινωνική συμπεριφορά (βλ. Γ. Μπαλή : Γεν. Αρχαί του Αστ. Δικαίου, 5η έκδ., 1961 παρ.64). - Κατά το άρθ. 920, όποιος γνωρίζοντας ή υπαίτια αγνοώντας, υποστηρίζει ή διαδίδει αναληθείς ειδήσεις που εκθέτουν σε κίνδυνο την πίστη, το επάγγελμα ή το μέλλον άλλου, έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει. Ανεξάρτητα από τη γνώση ή την υπαίτια άγνοια της συντάκτριας, στοιχεία που όπως προαναφέρθηκε δεν συντρέχουν στην κρινόμενη περίπτωση, από κανένα αποδεικτικό στοιχείο δεν συνάγεται ότι τα επίμαχα δημοσιεύματα εκθέτουν ή ήταν ικανά να εκθέσουν σε οποιοδήποτε κίνδυνο την πίστη, το επάγγελμα ή το μέλλον της ενάγουσας. Θα πρέπει να προστεθεί ότι το άρθ. 57 ΑΚ, με τον τίτλο "δικαίωμα στην προσωπικότητα" ορίζει ότι όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει την άρση της προσβολής και τη μη επανάληψή της στο μέλλον (εδάφ. α) και ότι αξίωση αποζημίωσης, σύμφωνα με τις

διατάξεις για τις αδικοπραξίες, δεν αποκλείεται (εδάφ. γ), συμπληρώνεται δε με το άρθ.59, που ορίζει ότι το δικαστήριο, με απόφασή του, ύστερα από αίτηση εκείνου που έχει προσβληθεί και αφού λάβει υπόψη το είδος της προσβολής μπορεί επί πλέον (της άρσης της προσβολής και της απαγόρευσής της στο μέλλον) να καταδικάσει τον υπαίτιο να ικανοποιήσει τη ηθική βλάβη του παθόντος (εδάφ. α) και ότι η ικανοποίηση συνιστάται σε πληρωμή χρηματικού ποσού, σε δημοσίευμα ή σε οτιδήποτε επιβάλλεται από τις περιστάσεις (εδάφ. β, βλ. και τις προαναφερόμενες - σκέψη ΙΙΙ - διατάξεις του ν. 1178/81). Επομένως προϋπόθεση εφαρμογής των άρθ. 57 και 59 ΑΚ είναι ο παράνομος χαρακτήρας που ενέχει προσβολή της προσωπικότητας αν η προσβολή, και είναι αναντίρρητο ότι κάθε επικριτικό δημοσίευμα ενέχει μία προσβολή της προσωπικότητας, είναι σύννομη ο προσβαλλόμενος έχει την υποχρέωση να την ανεχθεί (ΕΑ 3129/88, Τούση : ό.π. παρ. 34 σημ. 12, Γεωργιάδη - Σταθόπουλου : Αστ.Κώδιξ, 57 Νο 11). Υπό τα προαναφερόμενα, συνάγεται ότι η οποιαδήποτε προσβολή της προσωπικότητας της ενάγουσας από τα προαναφερόμενα δημοσιεύματα είναι σύννομη και επομένως δεν δημιουργεί αξίωση αποζημιώσεως ή όποιας άλλης μορφής ικανοποίησης. Τέλος, από το σύνολο των αποδεικτικών δεδομένων δεν προκύπτει ότι η συντάκτρια των δημοσιευμάτων άσκησε το δικαίωμα της ελεύθερης δημοσιογραφίας, υπό τη μορφή της έντονης άσκησης κριτικής δημόσιου προσώπου (της ενάγουσας), κατά τρόπο που υπερβαίνει, και μάλιστα προφανώς όπως το άρθ. 281 ΑΚ απαιτεί, τα όρια που το ίδιο αυτό άρθρο θέτει ως φραγμούς στην άσκηση του δικαιώματος, την καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή τον κοινωνικό ή τον οικονομικό σκοπό αυτού του δικαιώματος και είναι άσχετη προς τη θεμελίωση της προς αποζημίωση της ενάγουσας ευθύνης της συντάκτριας των δημοσιευμάτων και κατ' επέκταση (κατά το ν. 1178) της ιδιοκτήτριας της εφημερίδας εναγόμενης ΑΕ, η απόφαση του πρωτοβάθμιου πειθαρχικού συμβουλίου της ΕΣΗΕΑ που επέβαλε στη συντάκτρια την ποινή της προσωρινής - επί 10 ημέρες - διαγραφής από τα μητρώα της για τα επίμαχα δημοσιεύματα (βλ. την 8/90 απόφαση του πρωτοβ. πειθαρχ.συμβουλίου ΕΣΗΕΑ). Ο πειθαρχικός έλεγχος δεν συνεπάγεται αυτοθρόως ποινικές ή άλλες ευθύνες αφορά την εσωτερική τάξη και τη δεοντολογία κάθε οργανωμένου σώματος και ασκείται με βάση άλλα κριτήρια τα οποία δεν συνεπάγονται, κατ' ανάγκη τη δικαστική κύρωση.

Δικαστήριο: ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Τόπος: ΑΘΗΝΑ

Αριθ. Απόφασης: 3880

Έτος: 2002

Περίληψη Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα **ελευθερία τύπου**. Το δικαίωμα της ελευθεροτυπίας περιλαμβάνει αφ' ενός μεν το δικαίωμα του τύπου να πληροφορεί το κοινό, προϋπόθεση για την άσκηση του οποίου αποτελεί η ωσαύτως κατοχυρωμένη ελεύθερη αναζήτηση και συλλογή πληροφοριών, αφ' ετέρου δε, εν όψει και του άρθ. 5 § 1 του Συντάγματος, το δικαίωμα κάθε πολίτη να πληροφορείται και να ενημερώνεται τακτικά και ελεύθερα για κάθε πολιτικό και κοινωνικό εν γένει θέμα που τον ενδιαφέρει η άσκηση, όμως του δικαιώματος αυτού τελεί υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως των γενικών ισχυόντων κανόνων δικαίου της κείμενης νομοθεσίας στους κανόνες δε αυτούς περιλαμβάνονται και εκείνοι που ρυθμίζουν την εν γένει οργάνωση και λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών χάριν του δημοσίου συμφέροντος...
... στα πλαίσια της διοικητικής οργανώσεως των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, η εν γένει εκπροσώπησή τους, στην έννοια της οποίας εμπίπτει και η δια του τύπου ενημέρωση του κοινού

Κείμενο Απόφασης

(Απόσπασμα): Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση, η οποία εισήχθη στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος με ειδική πράξη του Προέδρου του, λόγω σπουδαιότητας, ο αιτών, φερόμενος ως δημοσιογράφος της ημερήσιας πολιτικής εφημερίδας "Θ.**", ζητεί την ακύρωση 1) της από 9.11.1995 προφορικής πράξεως του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του Γενικού Περιφερειακού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης "Γ.Γ.**", με την οποία απερρίφθη αίτημα του αιτούντος να λάβει συνέντευξη από τον Διευθυντή της Παιδιατρικής Κλινικής του Νοσοκομείου και 2) των εγκυκλίων α) Α3α/Οικ. 6403/6.7.1992 του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων β) Α.Π. 2502/ΛΟΚ. 731/2.8.1994 του αυτού οργάνου

και γ) Α.Π. Γ.Υ. Οικ. 4841/ΛΟΚ. 423/23.8.1995 του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, επί των οποίων ερείδεται η ανωτέρω προφορική πράξη. (...) Με τις διατάξεις αυτές¹ κατοχυρώνεται το θεμελιώδες για μία δημοκρατική κοινωνία δικαίωμα της ελεύθερης εκφράσεως και διαδόσεως των στοχασμών, μεταξύ των άλλων, και δια του τύπου (ελευθεροτυπία). Κατά τις διατάξεις αυτές ο τύπος, ως θεσμός, είναι ελεύθερος για να μπορεί να επιτελεί τη δημόσια αποστολή του, που συνίσταται στην ακώλυτη αλληλεπίδραση αυτού και της κοινής γνώμης. Στο πλαίσιο αυτό απαγορεύεται η λογοκρισία και κάθε άλλη επέμβαση της πολιτείας η οποία μπορεί να αναιρέσει ή να παρακωλύσει ουσιωδώς την άσκηση του δικαιώματος αυτού, η δε πολιτεία λαμβάνει τα κατά περίπτωση πρόσφορα μέτρα για τη διευκόλυνση της ασκήσεως του δικαιώματος και την προαγωγή της αποστολής του τύπου (πρβλ. ΟλΣτΕ 832/85, 2109/88 Ολομ., 3938/88, 1824/89, 199/91, 3048/96 7μ. κ.ά.). Το δικαίωμα της ελευθεροτυπίας περιλαμβάνει αφ' ενός μεν το δικαίωμα του τύπου να πληροφορεί το κοινό, προϋπόθεση για την άσκηση του οποίου αποτελεί η, ωσαύτως κατοχυρωμένη με τις ανωτέρω διατάξεις, ελεύθερη αναζήτηση και συλλογή πληροφοριών, αφ' ετέρου δε, εν όψει και του άρθρου 5 §1 του Συντάγματος, το δικαίωμα κάθε πολίτη να πληροφορείται και να ενημερώνεται τακτικά και ελεύθερα για κάθε πολιτικό και κοινωνικό εν γένει θέμα που τον ενδιαφέρει (βλ. ΣτΕ 2787/80 και αποφάσεις ΕΔΔΑ της 26.4.1979, Sunday Times, serie A no 30, σκ. 66, της 8.7.1986, Lingens, serie A no 103, σκ. 41-42, της 26.11.1991, Observer και Guardian, serie A no 216, σκ. 59, και Sunday Times (No 2), serie A no 217, σκ. 50, της 27.3.1996, Goodwin, Συλλογή 1996-II no 7, σκ. 60, κ.ά.). Η άσκηση, όμως, του δικαιώματος αυτού τελεί υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως των γενικώς ισχυόντων κανόνων δικαίου της κείμενης νομοθεσίας, όπως συνάγεται από τη διατύπωση, τόσο του άρθρου 14 §1 του Σ ("... τηρώντας τους νόμους του Κράτους"), όσο και του άρθρου 10 §2 της ΕΣΔΑ. Στους κανόνες δε αυτούς περιλαμβάνονται και εκείνοι που ρυθμίζουν την εν γένει οργάνωση και λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών χάριν του δημοσίου συμφέροντος. (...) Από τις ανωτέρω διατάξεις, ερμηνευόμενες εν όψει και της γενικής αρχής του δημοσίου δικαίου που επιβάλλει την συνεχή και αδιατάρακτη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών (ΟλΣτΕ 957/78, 2852/2000, 462/2001 κ.ά.), συνάγεται ότι, προκειμένου να διασφαλισθεί η απρόσκοπτη λειτουργία και η εκπλήρωση του κατά νόμο σκοπού των δημοσίων νοσηλευτικών ιδρυμάτων, το προσωπικό (ιατρικό, νοσηλευτικό και

διοικητικό), πρέπει να παραμένει απερίσπαστο στην εκτέλεση των καθηκόντων του κατά τη διάρκεια του ωραρίου εργασίας του [βλ. αποφάσεις του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ΔΥ1γ/3824/10.2.1993 περί ωραρίου εργασίας του ιατρικού προσωπικού (Β' 51), και Δ3/1184/26.11.1987 περί ωραρίου εργασίας του νοσηλευτικού προσωπικού (Β' 703)] εκδοθείσα εν όψει "της ανάγκης για την εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας επί 24ώρου βάσεως των νοσηλευτικών ιδρυμάτων του ν. 2592/53". Εξ άλλου, στα πλαίσια της διοικητικής οργανώσεως των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, η εν γένει εκπροσώπησή τους, στην έννοια της οποίας εμπίπτει και η δια του Τύπου η ενημέρωση του κοινού σχετικά με τη λειτουργία τους, ανήκει στον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου, ή σε άλλο μέλος του Δ.Σ. στο οποίο ο Πρόεδρος αναθέτει τη σχετική αρμοδιότητα. Τούτο ισχύει είτε η ενημέρωση γίνεται με πρωτοβουλία της Διοικήσεως του νοσοκομείου, είτε πραγματοποιείται κατόπιν αιτήματος δημοσιογράφου στα πλαίσια δημοσιογραφικής έρευνας, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει και την επί τόπου λήψη συνεντεύξεως από μέλη του προσωπικού του νοσοκομείου. Οίκοθεν όμως νοείται στην τελευταία περίπτωση ότι, προκειμένου η δημοσιογραφική έρευνα να μη παρακωλύσει την ομαλή διεξαγωγή του ιατρικού και νοσηλευτικού έργου και η ενημέρωση να είναι κατά το δυνατόν πλήρης, το σχετικό αίτημα πρέπει να είναι αρκούντως συγκεκριμένο και να υποβάλλεται εγκαίρως, ήτοι τουλάχιστον την προτεραία της επισκέψεως, στον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου είτε απ' ευθείας, είτε μέσω της αρμόδιας υπηρεσίας του νοσοκομείου (εν προκειμένω του Τμήματος Γραμματείας : άρθρο 10 §3 περίπτ. β του π.δ. 87/1986 και άρθρο 10 §4 περίπτ. β της αποφάσεως Α3β/οικ. 17969/17.10.1986 του Υπουργού Υγείας). Επιπλέον, σε περίπτωση ειδικότερα που ζητείται συνέντευξη από ιατρό, θα πρέπει να τηρούνται οι κανόνες της ιατρικής δεοντολογίας [άρθρο 23 του α.ν. 1565/39 (Α' 16), άρθρο 18 του β.δ. της 25.5/6.7.1955 (Α' 171)]. (...). Επειδή, κατά γενική αρχή του διοικητικού δικαίου, για να λάβουν νόμιμη υπόσταση οι διοικητικές πράξεις πρέπει να διατυπώνονται εγγράφως (ΣτΕ 2963/83), πλην και οι προφορικές πράξεις είναι δεκτικές προσβολής με αίτηση ακυρώσεως Σεφ' όσον αποδεικνύονται (ΟλΣΕ 1288/92, 661/78 κ.ά.). Στην προκειμένη περίπτωση, ο αιτών εκθέτει με το δικόγραφο της κρινόμενης αιτήσεως ότι, στα πλαίσια δημοσιογραφικής έρευνας που διεξήγε σχετικά με τη διάχυση ραδιενέργειας και ακτινοβολίας από τα ακτινολογικά μηχανήματα διαφόρων νοσοκομείων της Βορείου Ελλάδος (βλ. σχετικό από

7.11.1995 άρθρο του αιτούντος στην εφημερίδα "Θ.**"), μετέβη στις 9.11.1995 στο Γενικό Περιφερειακό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης "Γ.Γ.**" και ζήτησε να λάβει συνέντευξη από τον ιατρό Χ.Χ.**, Διευθυντή της Παιδιατρικής Κλινικής, ο οποίος τον παρέπεμψε στον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του Νοσοκομείου. Ο τελευταίος, κατά τον αιτούντα, αρνήθηκε να επιτρέψει την πραγματοποίηση της συνεντεύξεως, κατ' επίκληση των προαναφερθεισών εγκυκλίων. Αίτημα του αιτούντος να λάβει αντίγραφα των εγκυκλίων αυτών δεν έγινε δεκτό την ημέρα εκείνη, ικανοποιήθηκε δε την επόμενη κατόπιν σχετικής αιτήσεως του αιτούντος και της υπ' αριθ. 4840/10.11.1995 παραγγελίας του Εισαγγελέως Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης προς το Νοσοκομείο (βλ. και συνταχθέν αυθημερόν πρωτόκολλο παραδόσεως και παραλαβής). Εν όψει τούτων, ο αιτών προβάλλει με την κρινόμενη αίτηση ότι στις 9.11.1995 εκδηλώθηκε προφορική άρνηση του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του καθ' ου Νοσοκομείου να επιτρέψει την λήψη συνεντεύξεως από τον ιατρό Χ.Χ.** Αντιθέτως, το καθ' ου Νοσοκομείο υποστηρίζει με το υπόμνημά του ότι δεν υφίσταται παραδεκτώς προσβαλλόμενη πράξη, δεδομένου ότι κατά την ανωτέρω ημερομηνία ο Πρόεδρος του ΔΣ δεν απαγόρευσε την πραγματοποίηση συνεντεύξεως, αλλά απλώς υπέδειξε στον αιτούντα την τηρητέα διαδικασία για την πραγματοποίηση συνεντεύξεων, ενώ εξ άλλου ο αιτών δεν ενέμεινε την επόμενη, κατά την επάνοδό του στο Νοσοκομείο, στο αίτημά του περί συνεντεύξεως. Με τα δεδομένα αυτά, το Δικαστήριο κρίνει ότι στις 9.11.1995 ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του καθ' ου αρνήθηκε να επιτρέψει την αυθημερόν πραγματοποίηση μη αναγγελθείσης και, ως εκ τούτου, μη προγραμματισμένης συνεντεύξεως με τον ιατρό Χ.Χ.** και υπέδειξε στον αιτούντα την ακολουθητέα επί του θέματος διαδικασία. Σύμφωνα με τα ήδη εκτεθέντα, η προφορική αυτή πράξη, καθ' ο μέρος περιέχει άρνηση πραγματοποίησης της συνεντεύξεως, είναι εκτελεστή και προσβάλλεται παραδεκτώς με την κρινόμενη αίτηση, ενώ καθ' ό μέρος με αυτήν υπεδείχθη στον αιτούντα η τηρητέα διαδικασία η πράξη δεν είναι εκτελεστή και προσβάλλεται απαραδέκτως. Επειδή, με τα ανωτέρω δεδομένα, Σεφ' όσον ο αιτών επεχείρησε τη λήψη συνεντεύξεως από αναρμόδιο όργανο του νοσοκομείου, κατά τη διάρκεια του ωραρίου εργασίας και χωρίς να έχει αναγγείλει την πρόθεσή του και το θέμα της συνεντεύξεως σε εύλογο χρόνο πριν την επί τόπου μετάβασή του, η άρνηση του Προέδρου του ΔΣ του νοσοκομείου να επιτρέψει την πραγματοποίηση της συνεντεύξεως είναι σύμφωνη με τις διατάξεις

που παρατίθενται στην 4η σκέψη, δεν αντίκειται δε σε καμμία διάταξη του Συντάγματος, και ειδικά στο άρθρο 14 αυτού, ούτε στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ. Επομένως, οι λόγοι με τους οποίους προβάλλονται τα αντίθετα είναι απορριπτέοι.
